

CO₂-PRESTATIELADDER

VERSIE 4.0

TREDE 1

JANUARI 2025

Stichting Klimaatvriendelijk
Aanbesteden & Ondernemen

CO₂-PRESTATIELADDER

VERSIE 4.0

TREDE 1

JANUARI 2025

Stichting Klimaatvriendelijk
Aanbesteden & Ondernemen

INHOUD

Voorwoord	04
Inleiding	05
Leeswijzer	06

DEEL 1

1	Onderwerp en toepassingsgebied	08
2	Normatieve verwijzingen	09
3	Begrippen	10
4	Context van de organisatie	19
4.1	De organisatorische grenzen	19
4.1.1	Methode 1: de top-down methode	20
4.1.2	Methode 2: de laterale methode	21
4.1.3	Consolidatiebenaderingen bij gehuurde kapitaalgoederen en combinatieprojecten	25
4.2	Vaststellen van de omvang van de organisatie	25
4.3	Eisen aan projecten	25
4.4	Inzicht in wettelijke verplichtingen	26
4.5	Energie- en CO ₂ -managementsysteem	26
5	Leiderschap	27
5.1	Leiderschap en betrokkenheid	27
5.2	Energie- en CO ₂ -beleid	27
6	Planning	28
6.1	Acties om risico's en kansen op te pakken	28
6.2	Doelstellingen en de planning om ze te bereiken	28
7	Ondersteuning	30
7.1	Middelen	30
7.2	Sleutelpersonen en hun competentie	30
7.3	Gedocumenteerde informatie op organisatie- en projectniveau	31

7.3.1	Verplicht te documenteren en te publiceren informatie	32
8	Uitvoering	35
9	Evaluatie van de prestaties	36
9.1	Monitoren, meten, analyseren en evalueren van energie- en CO ₂ -prestaties en het energie- en CO ₂ -managementsysteem	36
9.1.1	Algemeen	36
9.1.2	Datakwaliteitsmanagementplan	36
9.1.3	Het gebruik van CO ₂ -emissiefactoren	37
9.1.4	Basisjaar en herberekening	38
9.2	Interne audit	40
9.3	Directiebeoordeling	41
9.4	Externe audit	41
10	Verbetering	42
10.1	Continue verbetering	42
10.2	Afwijkingen en corrigerende maatregelen	42

DEEL 2

	Overzicht eisen Trede 1	45
A	Invalshoek A – Inzicht	46
B	Invalshoek B – Reductie	51
C	Invalshoek C – Communicatie	54
D	Invalshoek D – Samenwerking	57

BIJLAGE

A	Bijlage A (normatief): relevante concepten uit externe normen	59
----------	--	----

VOORWOORD

Met trots presenteren wij versie 4.0 van de CO₂-Prestatieladder: hét duurzaamheidsinstrument van Nederland dat organisaties helpt om concrete stappen te zetten naar nul uitstoot. Sinds de introductie in 2009 is de CO₂-Prestatieladder continu doorontwikkeld, zonder de kernprincipes uit het oog te verliezen. De Ladder biedt organisaties een aanpak om stapsgewijs, op een structurele manier en ambitieus aan de slag te gaan met CO₂-reductie en energiebesparing. Bijkomende voordelen zijn dat gecertificeerde organisaties worden beloond in aanbestedingen en dat zij meteen voldoen aan energierapportageverplichtingen.

Het gebruik van de Ladder groeide de afgelopen jaren sneller dan ooit. Begin 2025 gebruiken ruim 7.500 organisaties de CO₂-Prestatieladder in Nederland en België. In nog eens vijf Europese landen beproeven we met lokale partners de inzet van de Ladder in de specifieke nationale context. De CO₂-Prestatieladder is hard op weg om een van de belangrijkste instrumenten op het gebied van maatschappelijk verantwoord inkopen van Europa te worden.

CO₂-Prestatieladder versie 4.0 sluit beter aan bij wat er anno 2025 van organisaties wordt gevraagd in hun aanpak van uitstootvermindering. Het beloont een ambitieuze koers, maar vooral ook daadwerkelijk resultaat. De nieuwe CO₂-Prestatieladder is beter aangepast aan onze (inter)nationale context en sluit aan bij Europese normen en wetgeving. Tegelijkertijd blijft het op een toegankelijke wijze grote en kleine organisaties begeleiden in hun eerste stappen richting CO₂-reductie.

De ontwikkeling van deze nieuwe versie heeft ruim drie jaar in beslag genomen en het resultaat van een compleet vernieuwde Ladder mag er wezen. Als voorzitter van de Stichting Klimaatvriendelijk Aanbesteden en Ondernemen (SKAO) wil ik iedereen die een bijdrage heeft geleverd hartelijk danken. Alle bedrijven, opdrachtgevers, brancheorganisaties, certificerende instellingen en maatschappelijke organisaties die hebben meegedacht en meegeschreven. Samen met de super gedreven medewerkers van SKAO heeft deze actieve community dit resultaat mogelijk gemaakt.

Wij verwachten CO₂-Prestatieladder versie 4.0 bedrijven, opdrachtgevers en andere organisaties verder uitdaagt en inspireert om ieders unieke pad naar nul uitstoot te volbrengen. Al sinds de start van SKAO doen we dat samen. Want alleen samen kunnen we verdere klimaatverandering voorkomen.

Dimitri Kruik

Voorzitter bestuur Stichting Klimaatvriendelijk Aanbesteden en Ondernemen

INLEIDING

De CO₂-Prestatieladder is hét duurzaamheidsinstrument dat bedrijven en overheden helpt bij het verminderen van energieverbruik, CO₂-uitstoot en daaraan gerelateerde kosten. Binnen de bedrijfsvoering, in *projecten* én in de keten. De CO₂-Prestatieladder wordt als CO₂-managementsysteem en als aanbestedingsinstrument gebruikt. *Organisaties* die de Ladder inzetten, zullen dit ervaren als een investering die zich direct terugverdient in termen van lagere energiekosten, materiaalbesparing en innovatiewinst.

Organisaties kunnen zich door geaccrediteerde certificerende instellingen laten certificeren. Dit vereist *continue verbetering* van inzicht, energie- en CO₂-reductiemaatregelen, communicatie en samenwerking. In het uitvoeren van *projecten*, maar ook in de keten. *Organisaties* die voldoen aan de eisen maken vaak een grotere kans op het winnen van een (publieke) aanbesteding.

De CO₂-Prestatieladder heeft drie treden, opklimmend van 1 naar 3¹. Voor elke trede is er een handboek met daarin de eisen die worden gesteld aan de energie- en CO₂-prestatie van de *organisatie* en haar *projecten*. Deze eisen komen voort uit vier invalshoeken: inzicht, reductie van het *energieverbruik* en de uitstoot, communicatie en samenwerking. De positie van een *organisatie* op de CO₂-Prestatieladder wordt bepaald door de hoogste trede waarop de *organisatie* aan alle eisen voldoet.

Aanbestedende diensten en bedrijven kunnen de CO₂-Prestatieladder gebruiken bij aanbestedingen. Het uitgangspunt van de CO₂-Prestatieladder is dat inspanningen worden gehonoreerd. Een hogere score op de ladder kan worden beloond met een concreet voordeel in het aanbestedingsproces, in de vorm van een – fictieve – korting op de inschrijfprijs. Alle informatie over aanbesteden met de CO₂-Prestatieladder is te vinden op de website van de CO₂-Prestatieladder.

¹ Bij de publicatie van dit Handboek wordt nog gewerkt aan trede vier. Deze wordt op een later moment verwacht.

LEESWIJZER

Dit handboek voor Trede 1 van de CO₂-Prestatieladder bevat alle eisen waaraan *organisaties* moeten voldoen om een certificaat voor de CO₂-Prestatieladder op Trede 1 te kunnen halen en behouden.

De handboeken zijn onderdeel van het *certificeringsschema* van de CO₂-Prestatieladder. Dit schema bestaat verder uit de volgende normatieve documenten:

- **De certificatieregeling** Hierin staan de eisen ten aanzien van de *audit*, *CI's* en auditoren.
- **De harmonisatiebesluiten** Hierin staan interpretaties van eisen die na publicatie van het handboek zijn vastgesteld.
- **De auditdagentabel** Hierin staat de minimale audittijd en de criteria die daarvoor gelden.
- Eventuele later aan te wijzen **overige normatieve documenten**.

Het actuele overzicht en de actuele geldende versies (inclusief eventuele overgangstermijnen) van normatieve documenten staat op de website van de CO₂-Prestatieladder onder 'normatieve documenten'.

Ieder handboek bestaat uit twee delen:

- **Deel 1** Dit is het algemene deel dat voor elke trede gelijk is. Het bevat alle algemene eisen die gelden voor alle certificaathouders ongeacht hun trede. De indeling in deel 1 volgt de ISO-Harmonized Structure (HS)².
- **Deel 2** Dit deel is voor iedere trede van de CO₂-Prestatieladder verschillend. Het bevat alle eisen die gelden voor de specifieke trede, inclusief de eisen van onderliggende treden die van toepassing zijn. Het is onderverdeeld in vier invalshoeken: A - Inzicht, B - Reductie, C - Communicatie en D - Samenwerking.

Voor certificering op een gewenste trede is het noodzakelijk om te voldoen aan de eisen uit deel 1 en aan de eisen uit deel 2 voor die specifieke trede. Het is dus niet nodig om handboeken van onderliggende treden te raadplegen.

² Let erop dat de hoofdstukindeling wel, maar de paragraafindeling niet, overal overeenkomt met de HS

DEEL 1

ONDERWERP EN TOEPASSINGSGEBIED

In dit document staan de eisen, criteria en toelichtingen om een *energie- en CO₂-managementsysteem* in te richten, te implementeren, onderhouden en verbeteren. Het doel van de CO₂-Prestatieladder is dat energie- en CO₂-reductie een blijvend onderdeel zijn van de *organisatie* in de strategie, het beleid en het handelen. Zelfstandig, maar ook samen met *organisaties* in de *sector* en/of *waardeketen*.

2

NORMATIEVE VERWIJZINGEN

Hieronder staan alle normen en standaarden waar handboek 4.0 en de certificatieregeling van de CO₂-Prestatieladder naar verwijzen. Bij normen en standaarden met een publicatiejaar is alleen de benoemde versie van toepassing³. De elementen uit deze normen en standaarden die relevant zijn voor de CO₂-Prestatieladder worden toegelicht bij de eisen of zijn opgenomen in normatieve Bijlage A. Het is daarom in principe niet noodzakelijk de normen en standaarden te downloaden en/of aan te schaffen.

EN 15804:2012+A2:2019 *Sustainability of construction works - Environmental product declarations - Core rules for the product category of construction products*

GHG Protocol Corporate Standard:2004 *A Corporate Accounting and Reporting Standard*

GHG Protocol Scope 2 Guidance:2015 *An Amendment to the GHG Protocol Corporate Standard*

GHG Protocol Scope 3 Calculation Guidance:2011 *Technical Guidance for Calculating Scope 3 Emissions*

GHG Protocol Scope 3 Standard:2011 *Corporate Value Chain (scope 3) Accounting and Reporting Standard*

IAF MD-1:2023 *IAF Mandatory Document for the Audit and Certification of a Management System Operated by a Multi-Site Organization*

IAF MD-2:2023 *IAF Mandatory Document for the Transfer of Accredited Certification of Management Systems*

IAF MD-5:2023 *Determination of Audit Time of Quality, Environmental, and Occupational Health & Safety Management Systems*

IPCC AR6:2021 *Working Group 1 Contribution to the Sixth Assessment Report of the IPCC: 7SM*

ISO 14064-1:2018 *Broeikasgassen - Deel 1: Specificatie met richtlijnen voor kwantificering en rapportage van emissies en verwijderingen van broeikasgassen op organisatieniveau*

ISO 14064-3:2019 *Broeikasgassen - Deel 3: Specificatie met richtlijnen voor de validatie en verificatie van verklaringen inzake broeikasgassen*

ISO/IEC 17021-1:2015 *Conformiteitsbeoordeling - Eisen voor instellingen die audits en certificatie van managementsystemen leveren - Deel 1: Eisen*

ISO 50001:2018 *Energiemanagementsystemen - Eisen met gebruiksrichtlijnen*

ISO 14067:2018 *Broeikasgassen - Carbon footprint van producten - Eisen en richtlijnen voor kwantificering*

³ Omwille van de leesbaarheid zijn in de rest van het handboek de publicatiejaren weggelaten.

3

BEGRIPPEN

In onderstaande lijst zijn de belangrijkste begrippen gedefinieerd, zoals die in het handboek en de certificatieregeling staan. Bij sommige begrippen staat tussen haakjes de afkorting, een alternatieve term of de Engelse vertaling als deze in de praktijk veel gebruikt worden. Als de definitie gebaseerd is op een externe bron staat dat erbij.

Aardopwarmingsvermogen (Global Warming Potential of GWP-100) (Bron: IPCC) Een factor die over een periode van 100 jaar de stralingsforcering geeft van één eenheid van een bepaald *niet-CO₂ broeikasgas* ten opzichte van één eenheid CO₂ (Dit is de mate van schade aan de atmosfeer). De eenheid voor *aardopwarmingsvermogen* is *CO₂-equivalent*. Voor accurate waarden wordt verwezen naar het IPCC.

Accreditatie-instantie Een overheidsorganisatie die verantwoordelijk is voor het accrediteren en geaccrediteerd houden van *Certificerende Instellingen* voor de CO₂-Prestatieladder. In Nederland is dat de Raad voor Accreditatie (RvA), in andere landen zijn dat *organisaties* die met de RvA een Multi Lateral Agreement (EA/IAF) hebben afgesloten, waaronder BELAC in België.

Afwijking (Bron: ISO 17021-1) Een *organisatie* voldoet niet aan een eis. Afhankelijk van de ernst van de *afwijking* kan dit een belangrijke of minder belangrijke *afwijking* zijn.

Audit (interne- en externe-) (Bron: ISO 50001) Systematisch, onafhankelijk en gedocumenteerd proces om *auditbewijsmateriaal* te krijgen. Daarmee wordt objectief beoordeeld in welke mate aan de *auditcriteria* is voldaan. Een *interne audit* wordt door de *organisatie* zelf uitgevoerd of door een externe partij namens de *organisatie*. Een *externe audit* wordt door een *CI* bij een *organisatie* uitgevoerd. De CO₂-Prestatieladder hanteert vier typen *externe audits*: de *initiële audit*, *jaarlijkse audit*, *hercertificatieaudit* en de *speciale audit*. **Opmerking 1 bij de term:** een *audit* kan een gecombineerde *audit* zijn (van twee of meer disciplines). **Opmerking 2 bij de term:** overal waar 'audit' staat wordt een *externe audit* bedoeld, tenzij nadrukkelijk wordt aangegeven dat het een *interne audit* is.

Auditbewijsmateriaal (Bron: ISO 50001) Voor de *auditcriteria* relevante en verifieerbare registraties, feitelijke beweringen of andere informatie.

Auditcriteria (Bron: ISO 50001) Alle beleidslijnen, procedures of eisen die worden gebruikt als referentie waaraan *auditbewijsmateriaal* wordt getoetst.

Basisjaar (Bron: ISO 14064-1) Specifieke historische periode die geïdentificeerd is met als doel het vergelijken mogelijk te maken met andere jaren van energieverbruik, energieopwekking, broeikasgasemissies, CO₂-*verwijderingen* of andere energie- of broeikasgasinformatie.

Belanghebbende (Bron: ISO 50001) Persoon of *organisatie* die een besluit of activiteit kan beïnvloeden, door een besluit of activiteit kan worden beïnvloed, of zichzelf beschouwt als beïnvloed door een besluit of activiteit.

Biogene CO₂-emissies (direct en indirect) CO₂-emissies door het verbranden of oxideren van biogeen materiaal door menselijke activiteiten. Deze emissies zijn kort-cyclisch. Dat wil zeggen dat zij een cyclus van CO₂-emissie tot CO₂-vastlegging hebben binnen enkele eeuwen. Dit staat tegenover een cyclus van enkele miljoenen jaren (zoals bij verbranding van fossiele brandstoffen). *Biogene CO₂-emissies* kunnen optreden in de *waardeketen* (indirect) of als gevolg van het handelen van de *organisatie* zelf (direct). Bij *biogene CO₂-emissies* gaat het nadrukkelijk alleen om CO₂, dus niet om de *niet-CO₂ broeikasgassen*.

Broeikasgassen (Bron: ISO 14064-1) Gasvormig bestanddeel van de atmosfeer dat door de aarde, de atmosfeer en wolken uitgezonden straling in het infrarode spectrum absorbeert en terugkaatst. Een broeikasgas kan zowel van natuurlijke oorsprong

als afkomstig van menselijke activiteit zijn. Het absorptievermogen van verschillende *broeikasgassen* wordt uitgedrukt in *aardopwarmingsvermogen*.

Categorie A, B en C maatregelen Voor elke maatregel op de *maatregellijst* zijn verschillende niveaus van implementatie gedefinieerd.

- **Categorie A** Dit betreft een ‘standaard’ niveau van implementatie. Dit betekent dat meer dan 50% van de *organisaties* voor wie deze maatregel relevant is deze heeft geïmplementeerd.
- **Categorie B** Dit betreft een ‘vooruitstrevend’ niveau van implementatie. Dit betekent dat 20% tot 50% van de *organisaties* voor wie deze maatregel relevant is deze heeft geïmplementeerd.
- **Categorie C** Dit betreft een ‘ambitieuze’ niveau van implementatie. Dit betekent dat slechts enkele (maximaal 20%) *organisaties* deze maatregel hebben geïmplementeerd.

Certificerende Instelling (CI) Een *Certificerende Instelling* voor de CO₂-Prestatieladder is een derde partij die bevoegd is om een certificering of *audit* uit te voeren. Doel is om te beoordelen of een *organisatie* voldoet aan de CO₂-Prestatieladder. Voorwaarde voor deze bevoegdheid is een overeenkomst met SKAO en een relevante accreditatie door een nationale *accreditatie-instelling*.

Certificeringsschema Alle normatieve documenten die nodig zijn voor het certificeren voor de CO₂-Prestatieladder, bestaand uit de verschillende handboekversies (deel 1 en deel 2), de certificatieregeling, de *harmonisatiebesluiten*, de auditdagentabel en eventuele later aan te wijzen overige normatieve documenten.

CO₂-bron (Bron: ISO 14064-1) Proces dat CO₂ laat vrijkomen in de atmosfeer.

CO₂-compensatie Het toe-eigenen van CO₂-reductie of *CO₂-verwijderingen* buiten de *waardeketen* van de *organisatie*, door het kopen van verhandelbare koolstofkredieten (carbon credits), bijvoorbeeld voor de aanplant van bossen of investeringen in duurzame energieprojecten. CO₂-compensatie speelt geen rol

bij de CO₂-Prestatieladder en levert dus geen bijdrage aan het behalen van doelstellingen of een (hogere) trede op de CO₂-Prestatieladder⁴.

CO₂-emissie-inventaris (Bron: GHG Protocol Corporate Standard) Een emissie-inventaris is een gekwantificeerde lijst van de CO₂-emissies en CO₂-bronnen van een *organisatie*.

CO₂-equivalent (Bron: GHG Protocol Corporate Standard) De eenheid voor *aardopwarmingsvermogen* die wordt gebruikt om een niet-CO₂-broeikasgas te vergelijken met CO₂. **Opmerking bij de term:** Overal waar in het handboek CO₂ staat moet gelezen worden: CO₂ inclusief de voor de organisatie relevante niet-CO₂ broeikasgassen, uitgedrukt in CO₂-equivalenten, tenzij nadrukkelijk vermeld wordt dat het alleen CO₂ is.

CO₂-Prestatieladdercertificaat Een document waaruit blijkt dat het *energie- en CO₂-managementsysteem* van een *organisatie* voldoet aan de eisen uit het *certificeringsschema* voor de op het certificaat vermelde trede van de CO₂-Prestatieladder. Dit document is afgegeven door een daartoe erkende CI.

CO₂-Prestatieladderproject Een aanbesteed *project* waarbij bij de inschrijving de CO₂-Prestatieladder een rol speelt en/of waarbij de opdrachtgever een voordeel verleent bij het bezit of het behalen van een CO₂-Prestatieladdercertificaat, bijvoorbeeld door het geven van een fictieve korting op de inschrijfprijs. Als er sprake is van enigerlei voordeel bij gunning door het hebben, of behalen, van een CO₂-Prestatieladdercertificaat, is er altijd sprake van een *CO₂-Prestatieladderproject*. Indien sprake is van een gunningvoordeel is het niet relevant of dit wel of niet doorslaggevend is geweest bij het verkrijgen van de opdracht, of op welke manier de CO₂-Prestatieladder in de aanbesteding is gevraagd. **SKAO raadt dit nadrukkelijk af** (zie de Handreiking Aanbesteden), maar het komt voor dat de CO₂-Prestatieladder als selectiecriteria of als geschiktheidseis wordt ingezet. Ook dan is sprake van een *CO₂-Prestatieladderproject*. Indien sprake is van deelprojecten binnen een raamovereenkomst mogen deze *projecten* tezamen als één CO₂-Prestatieladderproject worden gezien.

⁴ De CO₂-Prestatieladder doet daarmee geen uitspraak over de maatschappelijke relevantie van CO₂-compensatie.

CO₂-sink Het proces, de actie of het mechanisme waaraan de *organisatie* bijdraagt dat leidt tot CO₂-verwijdering. Hieronder valt bijvoorbeeld opslag van biogene CO₂ in de bodem of in materialen binnen de *waardeketen* van de *organisatie*. Indien dit buiten de *waardeketen* van de *organisatie* plaatsvindt wordt dit gelijkgesteld aan CO₂-compensatie.

CO₂-verwijdering (negatieve CO₂-emissies of CO₂-vastlegging) (Bron: ISO 14064-1) De kwantificering van het vastleggen van CO₂ uit de atmosfeer binnen de *waardeketen* van de *organisatie*.

CO₂-voetafdruk (CO₂-footprint) De optelsom van de door een *organisatie* uitgestoten CO₂ onderverdeeld naar *scope 1*, *scope 2* en *scope 3* en uitgedrukt in kg of ton CO₂-equivalenten.

Combinatie Een juridische entiteit waarmee meerdere *organisaties* gezamenlijk (de combinanten) één of meerdere *projecten* uitvoeren. Vaak is de vorm een VOF (Nederland) of Tijdelijke Maatschap (België).

Consolidatiebenaderingen (Bron: GHG Protocol Corporate Standard) Methoden om te bepalen of entiteiten die deels in eigendom zijn van de *hoofdentiteit* geheel, gedeeltelijk of niet binnen de organisatorische grenzen van de *organisatie* vallen. Er zijn drie *consolidatiebenaderingen*: equity share, operational control en financial control.

Continue verbetering (Bron: ISO 50001) Zich herhalende activiteit om prestaties te verbeteren.

Corrigerende maatregel Maatregel om de oorzaak van een *afwijking* weg te nemen en om herhaling te voorkomen.

Directe emissies Zie *Scope 1*.

Directe relaties *Organisaties* in de *waardeketen* waar de *organisatie* een contractuele relatie mee heeft zoals toeleveranciers, afnemers, klanten en opdrachtgevers.

Directie(niveau) (Bron: ISO 50001) Persoon of groep van personen die een *organisatie* op het hoogste niveau bestuurt en beheert. **Opmerking 1 bij de term:** de *directie* heeft de *macht om bevoegdheid te*

delegeren en de organisatie van middelen te voorzien. **Opmerking 2 bij de term:** als het energie- en CO₂-managementsysteem slechts op een deel van een *organisatie* wordt toegepast, dan verwijst de *directie* naar degenen die dat gedeelte van de *organisatie* besturen en beheren.

Directiebeoordeling Beoordeling van een energie- en CO₂-managementsysteem door de *directie* van de *organisatie* om de blijvende geschiktheid, implementatie, adequaatheid, effectiviteit en doeltreffendheid van het systeem te garanderen.

Downstream emissies (Bron: GHG Protocol Scope 3 Standard) *Indirecte CO₂-emissies* van verkochte producten en diensten, hieronder vallen ook producten en diensten die worden gedistribueerd, maar niet verkocht (dus zonder betaling). Zie ook *scope 3 emissies*.

Emissies als gevolg van energieverbruik op een (het) project De CO₂-emissies die het gevolg zijn van het energieverbruik op een *project*.

Energie- en CO₂-beleid (Bron: ISO 50001) De intenties en richting van een *organisatie* ten aanzien van *energieverbruik* en CO₂-uitstoot zoals formeel door haar *directie* kenbaar gemaakt in onder andere het *klimaattransitieplan* en *plan van aanpak*.

Energie- en CO₂-managementsysteem (Bron: ISO 50001) Alle samenhangende of elkaar beïnvloedende elementen van een *organisatie* om een energie- en CO₂-beleid en -doelstellingen vast te stellen, alsmede de processen om die doelstellingen te bereiken.

Energie- en CO₂-managementteam Persoon of personen met verantwoordelijkheid en bevoegdheid voor implementatie van een energie- en CO₂-managementsysteem en voor het verbeteren van de CO₂- en energieprestaties.

Energiebalans Een gekwantificeerde lijst van alle gekochte-, zelf opgewekte- en verkochte energie en al het *finale energieverbruik* van een *organisatie*. De lijst is uitgesplitst naar (groepen van) faciliteiten, systemen, processen of apparatuur, uitgedrukt in joule (kJ, MJ, etc.) of wattuur (kWh, MWh, etc.) binnen de periode van een jaar.

Energiebeoordeling (Bron: ISO 50001) Analyse van *energie-efficiëntie*, *energiegebruik* en *energieverbruik* op basis van informatie. Daardoor identificeert de *organisatie* significant *energieverbruik* en kansen voor verbetering van de energieprestaties.

Energie-efficiëntie (Bron: ISO 50001) De verhouding tussen de verkregen prestatie, dienst, goederen of energie, en de energie-input.

Energiegebruik (Bron: ISO 50001) Het toepassen van energie.⁵

Energieverbruik (Bron: ISO 50001) De hoeveelheid gebruikte energie.⁶

Energieverbruik op een (het) project Het *energieverbruik* ten behoeve van transport van- en naar de projectlocatie (LCA fase A4) en het *energieverbruik* op de projectlocatie (LCA fase A5).

Finale energieverbruik (eindverbruik van energie) Het *energieverbruik* van de *organisatie* dat bestaat uit: de som van de energie die de *organisatie* heeft gekocht en zelf geproduceerd min de verkochte energie. Het gaat uitsluitend om brandstoffen en energiedragers die verbruikt wordt voor energetische toepassingen. Brandstoffen en energiedragers die verbruikt worden als grondstof (zoals aardolie voor asfaltproductie) vallen hierbuiten.

Flexibiliteit in het energiesysteem Het vermogen om de elektrische productie of het elektrisch verbruik van een installatie of proces tijdelijk bij te regelen of op te slaan. Het doel hiervan is dat *organisaties* congestie tegengaan en/of het aandeel duurzame energie in het energiesysteem vergroten.

Garantie van Oorsprong (GvO) Een digitaal certificaat dat dient als bewijs dat de betreffende energiedrager (o.a. *groene stroom* en *groen gas*) een duurzame

herkomst heeft. Een GvO staat voor 1 MWh duurzaam opgewekte energie.

Gehuurd kapitaalgoederen (leased assets)

Kapitaalgoederen die gebruikt worden door de *organisatie* waarvan het eigendom bij een derde partij ligt, zoals leaseauto's, gehuurde gebouwen of gehuurd materieel.

Grijze stroom Elektriciteit die geen *groene stroom* is.

Groen gas Gas uit biomassa dat is opgewaardeerd tot aardgaskwaliteit. Let op: dit is iets anders dan aardgas waarvan de CO₂-uitstoot gecompenseerd wordt middels de aankoop van verhandelbare koolstofkredieten en er dus sprake is van CO₂-compensatie.

Groene stroom Elektriciteit uit hernieuwbare niet-fossiele bronnen die voldoet aan de criteria⁷ voor duurzaamheid en additionaliteit die beschreven staan in eis 1.A.2/2.A.2/3.A.2.

Grote organisatie Een *organisatie* die niet voldoet aan de voorwaarden van een *kleine organisatie*.

Harmonisatiebesluit Normatieve interpretaties van eisen die na publicatie van het handboek zijn gepubliceerd.

Hercertificatieaudit De *externe audit* die een *CI* elke 3 jaar na de *initiële audit* uitvoert, waarbij de trede van certificering onveranderd blijft en op grond waarvan een CO₂-Prestatieladdercertificaat op dezelfde trede wordt toegekend.

Hoofdentiteit De hoogste entiteit binnen een *organisatie*.

Indirecte emissies Zie Scope 2 en Scope 3.

⁵ Bijvoorbeeld: een *organisatie* gebruikt energie voor het verwarmen van een oven.

⁶ Bijvoorbeeld: een *organisatie* verbruikt 10.000 kWh elektriciteit in een maand.

⁷ Deze criteria voor duurzaamheid en additionaliteit zijn aanvullend aan de definitie uit de EU-Renewable Energy Directive (en o.a. de Nederlandse Energiewet). Dit betekent dat stroom die in Europa 'groen' genoemd mag worden niet automatisch ook als *groene stroom* voor de CO₂-Prestatieladder geldt.

Initiële audit De *externe audit* die een *CI* uitvoert om het eerste *CO₂-Prestatieladdercertificaat* toe te kennen of om een certificaat toe te kennen op een nieuwe trede of bij grote wijzigingen in de activiteiten of in de organisatorische grenzen van de *organisatie*.

Intensiteitswaarde (Globale maat) Indicator voor het *energieverbruik*, de inzet van duurzame energie of de *CO₂-uitstoot* van de *organisatie* tijdens het rapportagejaar op basis van *energieverbruik* (in MJ/kWh) of *CO₂-uitstoot* per zelf te kiezen referentie-eenheid zoals netto omzet⁸ (bijv. kg *CO₂*/euro), personeelsomvang (bijv. kg *CO₂*/FTE) of productieomvang (kg *CO₂*/kg product).

Jaarlijkse audit De *externe audit* die een *CI* één of twee jaar na de *initiële audit* of na de *hercertificatieaudit* uitvoert waarbij de trede van certificering gelijk blijft.

Kennisinstelling *Organisatie* die onafhankelijk en professioneel is en over relevante kennis met betrekking tot *LCA* en *CO₂-uitstoot* beschikt. Dit kan bijvoorbeeld een universiteit of adviesbureau zijn.

Kleine organisatie Een *organisatie* die aan ten minste twee van de volgende voorwaarden over het voorgaande jaar voldoet:

- de personeelsomvang was gelijk aan of minder dan 250FTE;
- de jaaromzet was gelijk aan of minder dan 50 miljoen euro;
- het balanstotaal was gelijk aan of minder dan 25 miljoen euro.

Klimaattransitieplan Een lange- en/of middellangetermijnstrategie van een *organisatie* voor *CO₂-reductie*. De termijn, het bereik en de doelstellingen van het *klimaattransitieplan* zijn afhankelijk van de trede van certificering

Korte termijn Een periode van 1 tot 3 jaar.

Lange termijn Een periode tot uiterlijk het jaar 2050.

Levenscyclusanalyse (LCA) (Bron: EN 15804) Analyse van de potentiële milieueffecten (inclusief *CO₂-uitstoot*) van een product of activiteit gedurende de volledige levenscyclus. Binnen een *LCA* voor bouwwerken wordt doorgaans een onderscheid gemaakt per fase in de levenscyclus:

- **Fase A1-3** Productiefase
- **Fase A4-5** Bouwfase
- **Fase B1-7** Gebruiksfase
- **Fase C1-4** Sloop- en verwerkingsfase
- **Fase D** Mogelijkheden voor hergebruik, terugwinning en recycling.

Zie normatieve bijlage A voor meer detail bij de *LCA*-fases voor bouwwerken.

Leverancier Een entiteit die werken, diensten en/of goederen levert aan de *hoofdentiteit* inclusief eventuele dochterorganisaties.

- **A-leveranciers** de grootste *leveranciers* die samen verantwoordelijk zijn voor ten minste 80% van de inkoopwaarde van de *hoofdentiteit* inclusief eventuele dochterorganisaties;
- **A&C-leverancier** *A-leveranciers* die behoren tot hetzelfde concern als de *hoofdentiteit* en daarom opgenomen moeten worden in de *organisatie*.

Locatie-gebaseerde (location-based) methode voor scope 2 (Bron: GHG Protocol Scope 2 Guidance)

Een methode om de *Scope 2-emissies* van elektriciteitsgebruik van een *organisatie* te kwantificeren die uitgaat van een gemiddelde emissiefactor voor elektriciteitsproductie binnen een afgebakende locatie. De afbakening bestaat uit lokale, sub-nationale of nationale grenzen. De rol van de *locatie-gebaseerde methode voor scope 2* is in de *CO₂-Prestatieladder* beperkt tot het verkrijgen en verschaffen (§7.3.1 in Deel 1) van inzicht. Op alle andere plekken in het handboek waarin verwezen wordt naar *scope 2* moet dit gelezen te worden als *scope 2* volgens de *markt-gebaseerde methode voor scope 2*.

Maatregellijst Een lijst met *CO₂-* en/of energie-reductiemaatregelen, die is onderverdeeld naar veelvoorkomende activiteiten van *organisaties* die deelnemen aan de *CO₂-Prestatieladder*. Doel

⁸ De CSRD schrijft een *intensiteitswaarde* per netto omzet voor.

van de lijst is om een inspiratiebron te zijn voor nieuwe maatregelen. Ook is deze lijst bedoeld als hulpmiddel bij de bepaling van het ambitieniveau van de doelstellingen, met een categorie A, B en C maatregelen.

Markt-gebaseerde (market-based) methode voor scope 2 (Bron: GHG Protocol Scope 2 Guidance)

Een methode om de Scope 2-emissies van elektriciteitsgebruik van een organisatie te kwantificeren die uitgaat van de CO₂-uitstoot van de energieleverancier met wie de organisatie een contractuele overeenkomst heeft. Deze uitstoot wordt eventueel verrekend met GvO's. Alle eisen aan scope 2 in de CO₂-Prestatieladder gaan uit van de markt-gebaseerde methode voor scope 2 **tenzij** expliciet vermeld wordt dat sprake is van scope 2 volgens de locatie-gebaseerde methode.

Materialiteit (Bron: ISO 14064-3)

Het concept dat individuele onjuistheden, of meerdere onjuistheden samen, invloed kunnen hebben op besluiten van interne- en externe belanghebbenden. Onjuistheden worden gedefinieerd als fouten, weglatingen, onjuiste weergaven of verkeerde voorstellingen van zaken. Of iets materieel is, is een geval van expert judgment.

Materiële emissies en materieel energieverbruik

Als materialiteit betrekking heeft op scope 1- of Scope 2-emissies (niet van toepassing op scope 3-emissies) zijn dit materiële emissies. Als materialiteit betrekking heeft op energieverbruik is dit materieel energieverbruik. De grens waarboven gerapporteerde emissies of energieverbruiken materieel is (de materialiteitsdrempelwaarde) is voor de CO₂-Prestatieladder 5%. Niet-materiële scope 1- en 2-emissies mogen weggelaten worden uit de emissie-inventaris en voetafdruk (voor lagere administratieve lasten), maar deze mogen opgeteld dus maximaal 5% van de totale scope 1- en scope 2-emissies zijn. Overall waar staat: scope 1-emissies en/of Scope 2-emissies en/of energieverbruik moet dit gelezen worden als 'materiële scope 1-emissies en/of materiële Scope 2-emissies en/of materieel energieverbruik'.

Middellange termijn Een periode van 5 tot 10 jaar.

Niet-CO₂-broeikasgassen Alle broeikasgassen, uitgezonderd CO₂, die erkend worden in het Kyoto-Protocol: methaan (CH₄), lachgas (N₂O), HFC's, PFC's,

SF₆ en NF₃ en die met hun aardopwarmingsvermogen omgerekend kunnen worden naar CO₂-equivalenten.

Opmerking bij de term: Overall waar in het handboek CO₂ staat moet gelezen worden: CO₂ inclusief de voor de organisatie relevante niet-CO₂ broeikasgassen, uitgedrukt in CO₂-equivalenten, tenzij nadrukkelijk vermeld wordt dat het alleen CO₂ is.

Nul CO₂-uitstoot Het terugbrengen van de scope 1-, scope 2- en de scope 3-uitstoot naar nul.

Onafhankelijkheid (Bron: ISO 50001) Het vrij zijn van verantwoordelijkheid voor het energie- en CO₂-managementsysteem of het vrij zijn van vooroordelen en belangenverstrengeling.

Organisatie Alle entiteiten die binnen dezelfde organisatorische grenzen (organizational boundary) vallen, conform Hoofdstuk 4.

Overige beïnvloedbare emissies (OBE) Emissies die volgens het GHG Protocol voor de organisatie buiten scope 1, scope 2 of scope 3 vallen. De reden is dat deze kort-cyclisch zijn of buiten de waardeketen van de organisatie optreden. Als de organisatie deze emissies wel significant kan beïnvloeden zijn deze relevant om een bijdrage te leveren aan wereldwijde klimaatneutraliteit. Binnen OBE worden drie OBE-typen onderscheiden: biogene CO₂-emissies, CO₂-verwijderingen en vermeden emissies. CO₂-compensatie is nadrukkelijk géén onderdeel van OBE.

Plan van aanpak Een kortetermijnstrategie met de voorgenomen voorbereidende acties en concrete maatregelen om de doelstellingen van een organisatie te behalen. Indien de organisatie beschikt over een klimaattransitieplan is het plan van aanpak in lijn met de daarin beschreven doelstellingen en strategie.

Pool van deskundigen Een publieke lijst op de website van de CO₂-Prestatieladder met door SKAO goedgekeurde deskundigen op het gebied van klimaat of energie die het klimaattransitieplan van een organisatie in een bepaalde sector of waardeketen kunnen toetsen.

Project Een project is een werk, dienst of levering die door een organisatie wordt uitgevoerd onder contract van een andere organisatie. Projectactiviteiten horen bij de organisatie en vallen expliciet onder de

doelstellingen en eisen van de CO₂-Prestatieladder. Indien het een aanbesteed *project* betreft kan er sprake zijn van een CO₂-Prestatieladderproject.

Projectplan Een *plan van aanpak* voor een specifiek CO₂-Prestatieladderproject.

Regelmatische frequentie De frequentie waarmee eisen worden opgevolgd moet regelmatig zijn, wat wil zeggen dat aan de bedoelde eis wordt voldaan op dezelfde datum, met een marge van één maand eerder of later, als de vorige keer dat aan de eis werd voldaan.

Relevante scope 3-emissies en relevante OBE

Als scope 3-emissies of OBE van invloed zijn op afwegingen en inschattingen van *belanghebbenden* van en rond de *organisatie* zijn deze voor de *organisatie* relevant. Een *organisatie* bepaalt haar relevante emissies op basis van

- hun relatieve omvang in vergelijking met uitstoot van de *sector*;
- hun relatieve omvang in vergelijking tot de andere scope 3-emissies of OBE van de *organisatie*;
- de invloed van de *organisatie* op de uitstoot;
- het risico dat de *organisatie* loopt als zij de uitstoot niet zou rapporteren;
- de waarde die *belanghebbenden* van de *organisatie* eraan hechten;
- uitbesteding van werkzaamheden die de *organisatie* eerst zelf uitvoerde;
- identificatie door de *sector* als relevant.

Overall waar staat scope 3-emissies en/of OBE moet dit gelezen worden als *relevante scope 3-emissies* en/ of *relevante OBE*.

Samenwerkingsverbanden Formele of informele samenwerkingen tussen (groepen van) partijen die met elkaar verbonden zijn via hun *sector*, *waardeketen* of locatie en die gericht zijn op onderzoek naar- of implementatie van maatregelen voor energiebesparing, duurzame energie of CO₂-reductie die direct betrekking hebben op de omgeving, activiteiten of *waardeketen* van de *organisatie*.

Scope 1-emissies (directe emissies) (Bron: GHG Protocol Corporate Standard) Scope 1 emissies, of *directe emissies* (term gebruikt in ISO 14064-1), zijn CO₂-emissies die komen van CO₂-bronnen die de *organisatie* in eigendom heeft- of die zij beheert.

Voorbeelden zijn emissies door verbranding van fossiele brandstoffen in eigen boilers, ovens of in eigen voertuigen. Zie voor meer toelichting normatieve Bijlage A.

Scope 2-emissies (indirecte emissies uit ingevoerde energie)

 (Bron: GHG Protocol Corporate Standard)

Scope 2 of *indirecte emissies* uit ingevoerde energie (term gebruikt in ISO 14064-1) zijn CO₂-emissies die ontstaan door de opwekking van verbruikte elektriciteit, warmte, koude en stoom die de *organisatie* heeft gekocht (of op andere wijze binnen de organisatorische grenzen gebracht). Zie voor meer toelichting normatieve Bijlage A.

Scope 3-emissies (overige indirecte emissies)

 (Bron: GHG Protocol Corporate Standard)

Scope 3 of *overige indirecte emissies* (term gebruikt in ISO 14064-1), zijn CO₂-emissies die ontstaan als gevolg van de activiteiten van de *organisatie* maar die voortkomen uit bronnen die geen eigendom zijn van de *organisatie* en die de *organisatie* niet beheert. Voorbeelden zijn emissies die voortkomen uit de productie van gekochte materialen (*upstream*) en het gebruik van het door de *organisatie* aangeboden/verkochte werk, *project*, dienst of levering (*downstream*). Zie voor meer toelichting normatieve Bijlage A.

Sector Een *sector* (branche) is een benaming voor alle *organisaties* samen die actief zijn in een bepaalde categorie producten of diensten.

Sectorafspraken Een afspraak die aantoonbaar gedragen wordt door meerdere (internationale) marktpartijen (of brancheverenigingen) en NGO's en/ of overheid.

Sleutelpersonen Medewerkers die dankzij hun rol of functie een significante invloed hebben, of kunnen hebben, op het CO₂- en energiebeleid, het *energieverbruik*, het verbruik, opslaan of opwekken van duurzame energie en/of op de CO₂-uitstoot van de *organisatie*. Onder medewerkers vallen ook personen die onder het gezag van de *organisatie* werkzaamheden verrichten.

Speciale audit Een *speciale audit* voor de CO₂-Prestatieladder is een onaangekondigde *externe audit*, die een *CI* bij een *organisatie* uitvoert als

- SKAO of een andere (*belanghebbende*) partij de *CI* op de hoogte stelt van mogelijke belangrijke *afwijkingen*;
- er signalen zijn die voor de *CI* aanleiding zijn te twijfelen aan het goed functioneren van het *energie- en CO₂-managementsysteem*.

Een *speciale audit* hoeft niet altijd op de locatie van de gecertificeerde *organisatie* te worden uitgevoerd. De *CI* kan ook tot een oordeel komen doordat hij/zij relevante informatie opvraagt.

Tank-to-Wheel (TtW) emissies CO₂-uitstoot als gevolg van het gebruik van een brandstof of energiedrager, exclusief emissies als gevolg van winning en productie.

Technology Readiness Level (TRL) (Bron: NASA)

Een type meetsysteem dat wordt gebruikt om het volwassenheidsniveau van een bepaalde technologie te beoordelen. Elk technologieproject wordt geëvalueerd met de parameters voor elk technologieniveau en dit *project* krijgt vervolgens een *TRL*-beoordeling op basis van de voortgang van het *project*. Er zijn negen *TRL*'s. *TRL* 1 is de laagste en *TRL* 9 is de hoogste. *TRL* 1 staat voor technologie aan het begin van de ontwikkeling en *TRL* 9 voor technologie die technisch en commercieel gereed is.

Uitgevende instelling (Issuing body) Een *organisatie* die verantwoordelijk is voor het uitgeven van GvO's en door een overheid is erkend. Voorbeelden van uitgevende instellingen zijn VertiCer (Nederland), VREG (Vlaanderen), CWaPE (Wallonië) en BRUGEL (Brussel).

Upstream emissies (Bron: GHG Protocol Scope 3 Standard) Indirecte CO₂-emissies van aangeschafte of verworven producten en diensten. Zie ook *scope 3 emissies*.

Upstream en downstream emissies op een (het) project De emissies die upstream het gevolg zijn van gekocht materiaal (*LCA*-fase A1, A2 en A3) en de emissies die downstream tenminste het gevolg zijn

van energie- of materiaalgebruik in de gebruiksfase in van gerealiseerde bouwwerken (minimaal *LCA*-fase B).

Vermeden emissies (Comparative emissions)⁹

Emissiereductie (positief) of emissietoename (negatief) die optreedt of kan optreden buiten de *waardeketen* (en daarmee buiten *scope 1*, *scope 2* en *scope 3*) van de *organisatie*, ten opzichte van een referentie, als gevolg van de actie of maatregel van de *organisatie*.

Vestiging Een permanente vestigingslocatie van één of meer entiteiten die behoren tot dezelfde *organisatie*.

- **Hoofdvestiging** De vestigingsplaats waar de *hoofdentiteit* (het hoofdkantoor) is gevestigd.
- **Nevenvestiging** De overige vestigingslocaties.

Waardeketen (Bron: GHG Protocol Scope 3 Standard)

Een *waardeketen* is de combinatie van alle upstream en downstream activiteiten die verbonden zijn met de *organisatie*. Deze *waardeketen* is inclusief het gebruik en de afdanking van verkochte producten door consumenten.

Waardeketenanalyse Inventarisatie en analyse van de CO₂-emissies van een *waardeketen* waarin de *organisatie* actief is. Deze analyse is gericht op inzicht in de omvang en herkomst van de CO₂-emissies en op de mogelijkheden van de *organisatie* om deze emissies te beperken door het productieproces aan te passen, door andere ontwerpkeuzes en/of door keuze van, beïnvloeding van of samenwerking met *organisaties* in de *waardeketen*.

Well-to-Tank (WtT) emissies CO₂-uitstoot als gevolg van de winning en de productie van brandstoffen en energiedragers.

Well-to-Wheel (WtW) emissies CO₂-uitstoot als gevolg van de volledige levenscyclus van een brandstof of een energiedrager. Het gaat hierbij dus om de optelsom van de uitstoot van de winning en

⁹ Hoewel vergelijkende emissies (comparative emissions) de lading beter dekt hanteert de Ladder op basis van herkenbaarheid de term *vermeden emissies*.

de productie (*Well-to-Tank emissies*) en het gebruik (*Tank-to-Wheel emissies*).

Zakelijk reisverkeer (Business Travel) (Bron: GHG Protocol Scope 3 Standard) Emissies ten gevolge van personenvervoer voor werk gerelateerde activiteiten, inclusief zakelijke vliegreizen, zakelijke reizen met privé auto's en zakelijk reizen met het openbaar vervoer. Deze emissies zijn volgens het GHG Protocol een aparte scope 3-categorie.

4.1

DE ORGANISATORISCHE GRENZEN

Voordat een *organisatie* zich laat certificeren, is het van belang dat de *organisatie* bepaalt **welke entiteiten** ze geheel of gedeeltelijk laat certificeren met in deze paragraaf beschreven methoden. Dit noemen we het bepalen van de organisatorische grenzen of de ‘organizational boundary’. Alle vervolgstappen in de certificering hangen af van een juiste bepaling van de organisatorische grenzen. Daarom bevelen wij aan dit in een vroegtijdig stadium te doen en de uitkomst voor te leggen aan een *CI*.

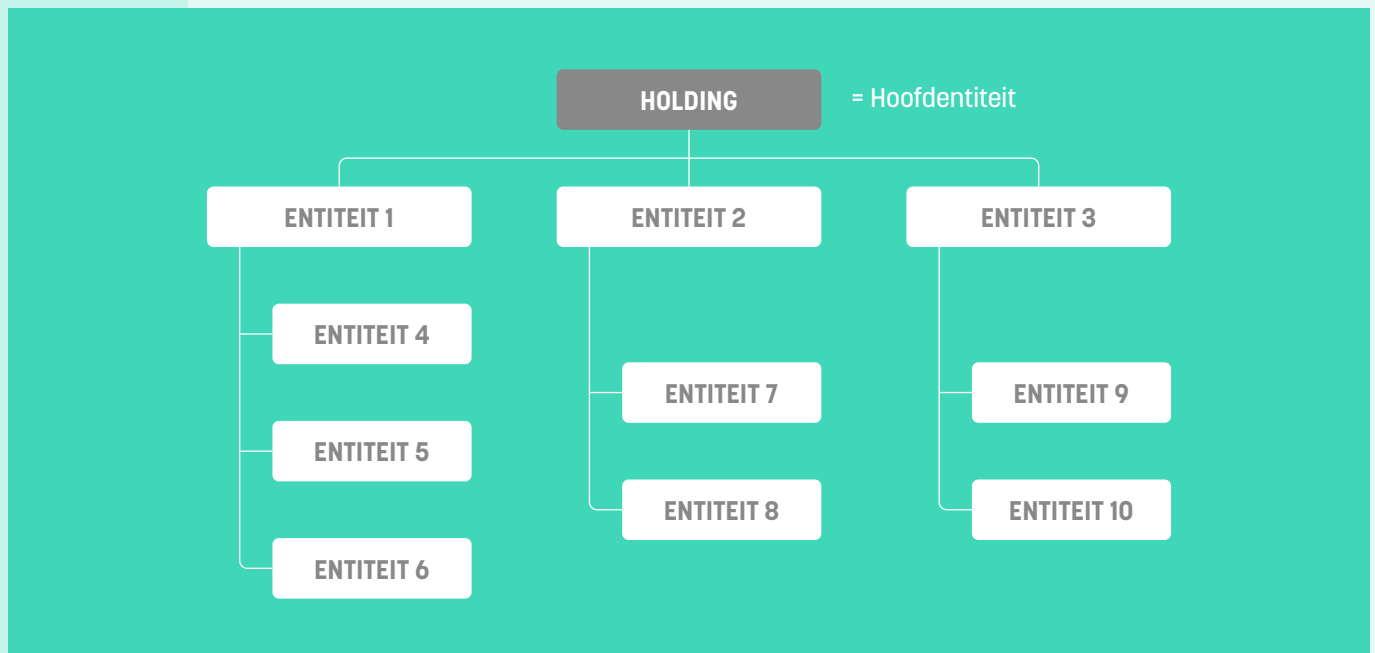
Bij het bepalen van de organisatorische grenzen gelden de volgende voorwaarden:

- a. Het gaat altijd alleen om juridische entiteiten, dus niet om afdelingen, vestigingen of handelsnamen zonder rechtspersoonlijkheid;
- b. De *organisatie* kiest voor
 - i. de top-down methode óf laterale methode (zie §4.1.1 en §4.1.2), én
 - ii. één van de drie *consolidatiebenaderingen* uit het GHG Protocol: operational control, financial control of equity share (zie GHG Protocol Corporate Standard, hoofdstuk 3 en/of de korte samenvatting in normatieve Bijlage A).
- c. De combinatie van de top-down methode en operational control heeft de voorkeur voor de CO₂-Prestatieladder¹⁰. Als de *organisatie* hiervan afwijkt moet zij haar keuze onderbouwen;
- d. De *organisatie* publiceert haar keuzes voor de methoden onder b. op de organisatiepagina op de website van de CO₂-Prestatieladder;
- e. De *organisatie* mag bij iedere *audit* wisselen tussen de methoden en/of *consolidatiebenaderingen*, mits zij dit voldoende onderbouwt;
- f. Om de organisatorische grenzen te bepalen kan het nodig zijn om over de landsgrens te gaan. De organisatorische grenzen mogen niet beperkt worden door een geografische grens;
- g. De *organisatie* controleert jaarlijks of haar organisatorische grenzen nog actueel zijn, en indien nodig past zij deze aan. Indien deze wijzigingen grote gevolgen (kunnen) hebben, bijvoorbeeld indien sprake is van overnames, fusies of een methodewijziging (zie e.), kan dit ertoe leiden dat de eerstvolgende *audit* een *initiële audit* is.

¹⁰ Deze combinatie wordt ook voorgeschreven in de CSRD.

METHODE 1: DE TOP-DOWN METHODE

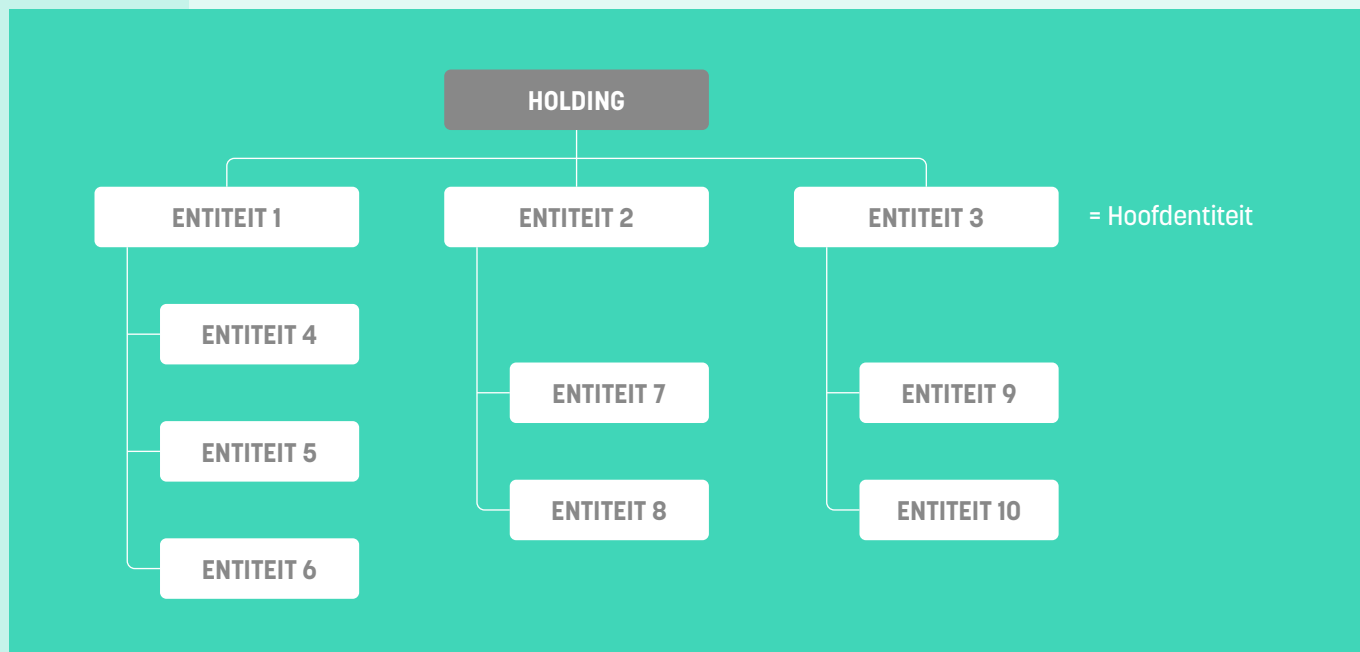
De top-down methode eist een compleet organogram met alle juridische entiteiten die geheel of gedeeltelijk, direct of indirect, eigendom of eigenaar zijn van de juridische entiteiten waarvoor men een certificaat wil behalen. De entiteit die zich op de hoogste top in het organogram bevindt is de *hoofdentiteit*. In onderstaand schema is dat de holding (dit kan buiten het bedrijfsleven bijvoorbeeld een ministerie of gemeente zijn). Vervolgens hangt het af van de gekozen *consolidatiebenadering* en de operationele- of financiële zeggenschap (bij operational of financial control) of de mate van eigendom (bij equity share) welke juridische entiteiten (gedeeltelijk) binnen de organisatorische grenzen vallen en daarmee onderdeel zijn van de *organisatie*.

Figuur 1 Voorbeeld van het bepalen van de hoofdentiteit met de top-down methode

METHODE 2: DE LATERALE METHODE

Met de laterale methode is het mogelijk om een *hoofdentiteit* te kiezen op een lager niveau in het organogram (op het niveau van entiteit 1, 2, 3, 4, 5, etc.).

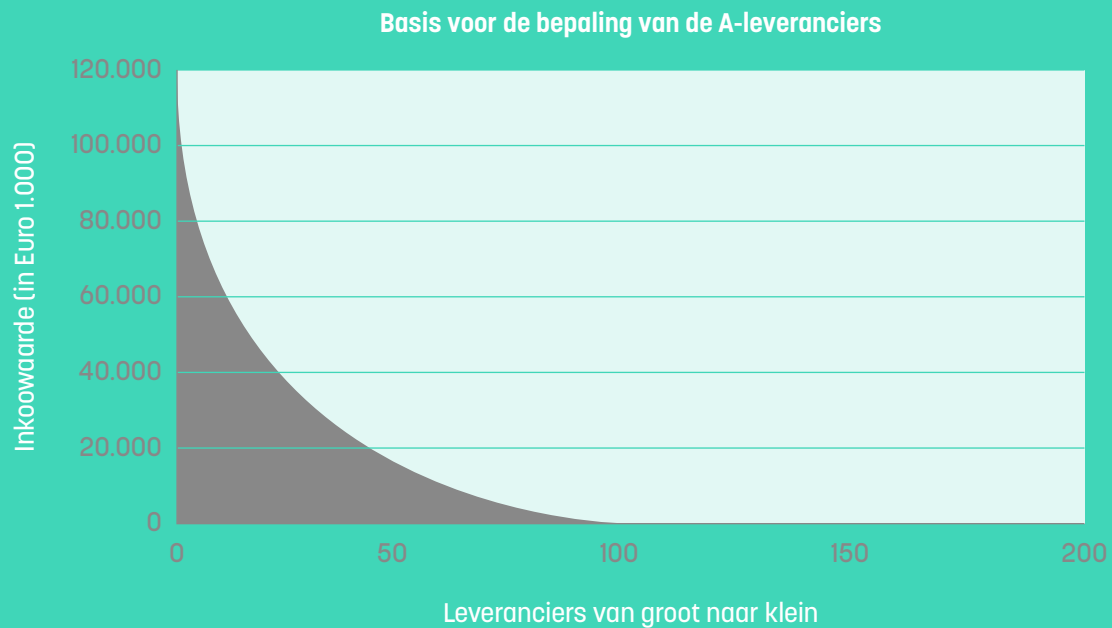
Figuur 2 Voorbeeld van het bepalen van de hoofdentiteit met de laterale methode

De laterale methode kan dus leiden tot een kleinere *organisatie* dan de top-down methode. Dit kan wenselijk zijn als een *organisatie* bepaalde entiteiten liever buiten het toepassingsgebied van het *energie- en CO₂-managementsysteem* wil houden, bijvoorbeeld bij een buitenlandse entiteit die volledig zelfstandig opereert. De voorwaarde is dat de entiteiten die uitgesloten worden geen grote financiële zeggenschap hebben over de entiteiten die wél horen tot de *organisatie* of vice versa. Voor deze methode moet een gedetailleerd stappenplan doorlopen worden: de AC-analyse. Hiermee wordt voorkomen dat relevante entiteiten uitgesloten worden.

AC-ANALYSE, ONDERDEEL VAN DE LATERALE METHODE

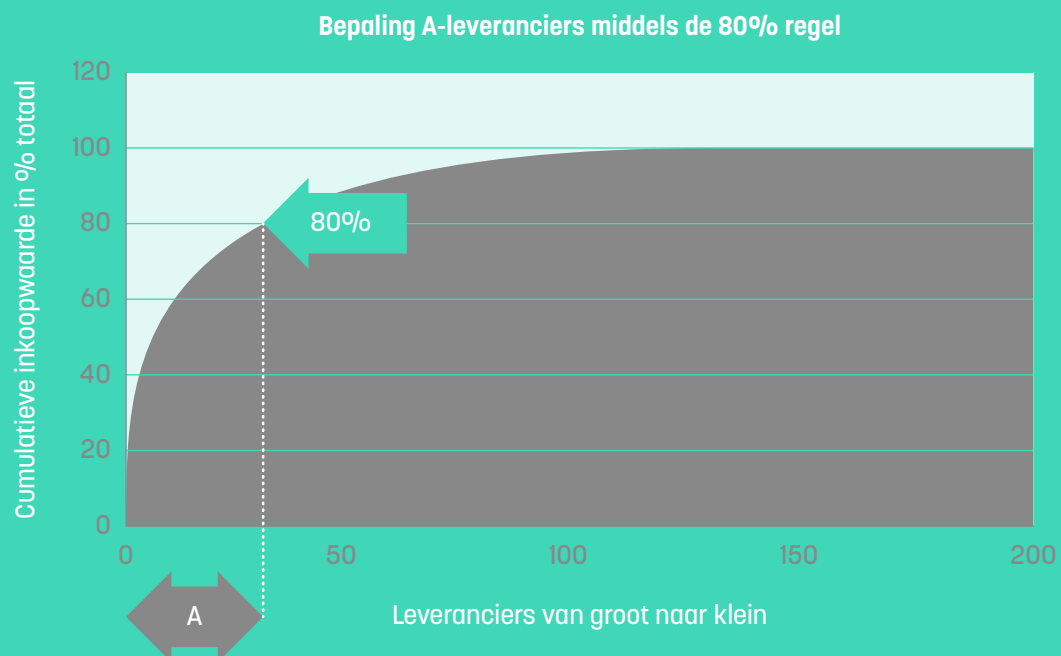
- **Stap 1** Maak het complete organogram dat beschreven wordt bij de top-down methode en noteer alle juridische entiteiten die erin voorkomen onder elkaar. Dit is de lijst van concernrelaties.
- **Stap 2** Kies een juridische entiteit¹¹ op een lager niveau binnen het organogram die bij voorkeur gewenst is als alternatieve *hoofdentiteit*.
- **Stap 3** Neem alle *leveranciers* die leveren aan deze alternatieve *hoofdentiteit* en aan haar dochterorganisaties. Hierbij worden alle dochterorganisaties meegenomen, tenzij deze in gedeeld bezit zijn. Dan bepaalt de consolidatiebenadering (zie §4.1, punt b) of de dochterorganisatie moet worden meegenomen. Zet de *leveranciers* op volgorde van financiële inkoopwaarde, exclusief BTW, van groot naar klein. De leverancier waarbij het meeste wordt gekocht, komt zo op nummer 1 te staan. Zie een voorbeeld in figuur 3. In dit voorbeeld zijn er 200 *leveranciers* met een totale inkoopwaarde van ruim 1 miljard euro. De grootste leverancier levert voor ruim 100 miljoen euro.

¹¹ Dit is veelal de werkmaatschappij die een CO₂-Prestatieladdercertificaat wil behalen.

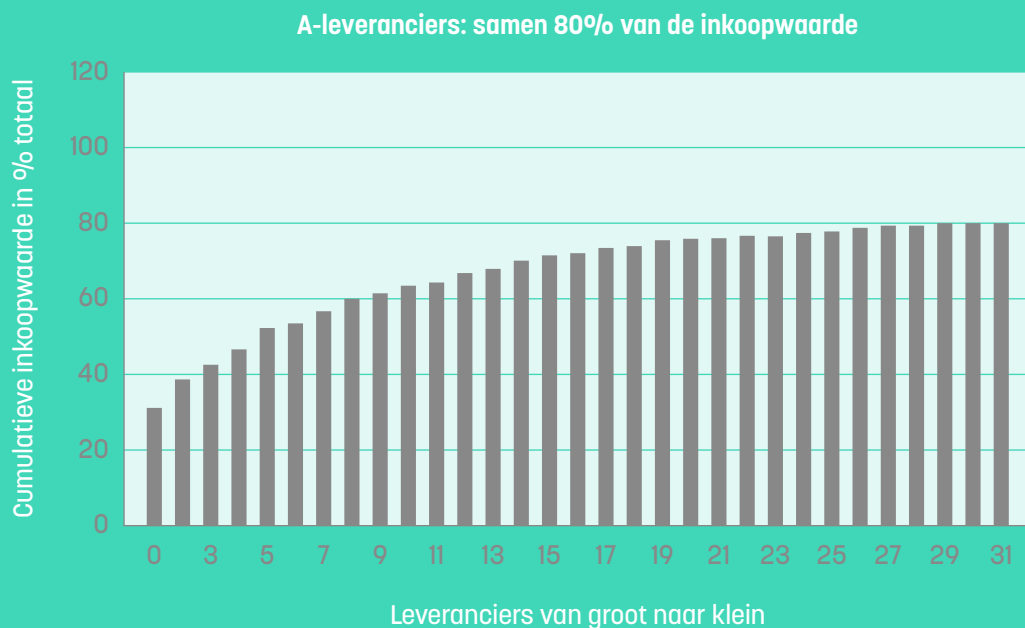

***Figuur 3** Leveranciers van groot naar klein op basis van inkoopwaarde*

- **Stap 4** Druk de inkoopwaarde per leverancier uit in een percentage van het totaal (op basis van stap 3). Dit is cumulatief weergegeven in figuur 4. In dit voorbeeld levert leverancier nummer 1 bijna 10% van de totale inkoopwaarde en nummer 1 en 2 samen ruim 18%. Figuur 5 is het uitvergroete begin van figuur 4.

***Figuur 4** Cumulatieve inkoopwaarde van leveranciers in percentages van het totaal*

Figuur 5 Uitvergroting begin van Figuur 4

- **Stap 5** Selecteer alle *leveranciers* die vallen binnen de grens van 80% van de totale inkoopwaarde van de *organisatie*, inclusief de leverancier die met zijn inkoopwaarde deze 80%-grens overschrijdt. Deze *leveranciers* noemen we de *A-leveranciers*. In het voorbeeld hoort leverancier nummer 31 met een inkoopwaarde van ruim 6 miljoen (ruim 0,6% van het totaal) nog bij de *A-leveranciers*, zie figuur 5. *Leverancier* met nummer 32 is dus geen *A-leverancier*.
- **Stap 6** Selecteer alle *A&C-leveranciers*. Dit zijn alle concernrelaties die tevens *A-leverancier* zijn, neem deze op in de organisatorische grenzen en verwijder deze uit het *leveranciers*bestand.
- **Stap 7** Begin opnieuw met stap 3. Dit herhalende proces eindigt op het moment dat er geen nieuwe *A&C-leveranciers* meer zijn. De organisatorische grenzen bestaan uiteindelijk uit
 - * de *hoofdentiteit*;
 - * de (delen van) dochterorganisaties die bepaald zijn met de consolidatiebenadering (zie §4.1, punt b);
 - * de *A&C-leveranciers*.

*N.B. Het is toegestaan om een concernrelatie die bij stap 5 geen *A-leverancier* blijkt te zijn toe te voegen aan de organisatorische grenzen¹². In dat geval dient een separate AC-analyse te worden uitgevoerd voor deze concernrelatie beginnend bij stap 3. Zodra de AC-analyse van de hoofdentiteit en de separate AC-analyse van deze concernrelatie volledig zijn afgerond worden de uitkomsten samengevoegd.*

¹² Hierdoor wordt deze concernrelatie ook vermeld op het certificaat. Dit kan voordelig zijn als deze concernrelatie zich bijvoorbeeld inschrijft op aanbestedingen waarin gebruik van de CO₂-Prestatieladder wordt beloond.

AANVULLING OP STAP 6 BIJ DE AC-ANALYSE: EXTRA MOGELIJKHEDEN OM EEN A&C-LEVERANCIER UIT TE SLUITEN

Bij de laterale methode kan bij stap 6 het probleem ontstaan dat de gewenste *hoofdentiteit* te weinig zeggenschap over een A&C leverancier heeft om deze op te nemen in de *organisatie*. De voor de hand liggende oplossing is: kies een *hoofdentiteit* die zich op een hoger niveau in de hiërarchie bevindt (als dit de hoogste entiteit is, is dit praktisch gezien gelijk aan de top-down methode). Hierdoor wordt de zeggenschap in veel gevallen vergroot.

Verplichte opname van een A&C-leverancier in de *organisatie* of het kiezen van een *hoofdentiteit* op een hoger niveau in de hiërarchie kan echter disproportioneel zijn. Bijvoorbeeld als hierdoor een groot aantal buitenlandse entiteiten binnen de organisatorische grenzen valt met een beperkte zeggenschap over de oorspronkelijk beoogde *hoofdentiteit*.

Bij een dergelijk dilemma moet de *CI* een afweging maken binnen het volgende kader:

1. Het is altijd toegestaan om een A&C-leverancier uit te sluiten als gemiddeld over een termijn van de laatste drie jaar
 - a. Het aandeel van de inkoopwaarde van de A&C-leverancier, bij de *organisatie* lager dan 5% van de totale inkoopwaarde van de *organisatie* is én
 - b. Het aandeel van de verkoopwaarde (omzet) van de A&C-leverancier bij de *organisatie* ook lager is dan 5% van de totale verkoopwaarde van de A&C-leverancier.
2. Een A&C-leverancier mag nooit uitgesloten worden alleen omdat deze tijdelijk bestaat (bijvoorbeeld omdat deze opgericht is voor een specifiek contract);
3. Een A&C-leverancier mag nooit uitgesloten worden alleen omdat deze relatief weinig broeikasgasemissies veroorzaakt;
4. Tenslotte moeten de A&C-leveranciers die niet in de *organisatie* worden opgenomen uit de hele AC-analyse worden verwijderd en moet het proces worden voortgezet bij stap 7.

De beschikbare methoden en bovenstaand kader bieden ruimte voor flexibiliteit bij het bepalen van de organisatorische grenzen. Toch is het niet altijd mogelijk tot werkbare organisatorische grenzen te komen, bijvoorbeeld voor grote (internationaal opererende) bedrijven of complexe overheidsorganisaties. In deze gevallen is maatwerk soms mogelijk door een bindend advies te vragen aan een boundarycommissie. Hiervoor moet de *organisatie* in afstemming met haar *CI* een aanvraag indienen bij SKAO. Daarna doet een, door de *organisatie* betaalde ad-hoc commissie binnen 3 maanden uitspraak. De voorwaarden en procedure voor een boundarycommissie staan vermeld op de website van de CO₂-Prestatieladder.

CONSOLIDATIEBENADERINGEN BIJ GEHUURDE KAPITAALGOEDEREN EN COMBINATIEPROJECTEN

Hoewel de *organisatie* vrij is om te kiezen voor één van de drie *consolidatiebenaderingen* uit het GHG Protocol (zie §4.1, punt b.) zijn er twee onderwerpen waarbij de CO₂-Prestatieladder een nadere invulling van de wijze van consolideren geeft: *gehuurde kapitaalgoederen* en *projecten* die door een *combinatie* worden uitgevoerd.

Voor *gehuurde kapitaalgoederen* geldt dat de *organisatie* deze altijd moet consolideren volgens operational control, ook als zij gekozen heeft voor equity share of financial control. Als het niet duidelijk is of de huurder of de verhuurder de meeste operationele controle heeft, is de partij die verantwoordelijk is voor het betalen van de brandstof- of elektriciteitsrekening de partij met de meeste operationele controle.

Voor *combinatieprojecten* geldt dat de *organisatie* deze moet consolideren volgens haar consolidatiebenadering (zie §4.1, punt b), tenzij hierdoor een significant deel van het *energieverbruik*- of de emissies op het *project* door géén van de combinanten binnen haar grenzen wordt opgenomen. Dan zijn er drie mogelijkheden:

- de combinanten spreken gezamenlijk en met een goede argumentatie een verdeelsleutel af, óf
- de *organisatie* moet op basis van equity share het *energieverbruik* en de emissies van het *project* opnemen binnen haar grenzen, óf
- de entiteit die het *combinatieproject* uitvoert (de projectentiteit) voert zelfstandig operationeel *energie- en CO₂-beleid*¹³ en neemt in overeenstemming met het GHG protocol het *energieverbruik* en de emissies van het *project* op binnen haar grenzen.

Het is van groot belang dat dubbele telling van *energieverbruiken* en emissies en het geheel wegvallen van *energieverbruiken* en emissies wordt voorkomen. Let op: dubbele telling heeft de voorkeur boven de situatie waarin niemand rapporteert over (een deel van) het *energieverbruik* of de emissies.

4.2

VASTSTELLEN VAN DE OMVANG VAN DE ORGANISATIE

*Kleine organisaties*¹⁴ kunnen op basis van hun organisatiegrootte in aanmerking komen voor een beperkt aantal vrijstellingen op trede 3 (vermeld bij de eisen zelf). *Organisaties* zijn klein als zij aan tenminste twee van de volgende drie voorwaarden over het voorgaande jaar voldoen:

- de personeelsomvang was gelijk aan of minder dan 250FTE;
- de jaaromzet¹⁵ was gelijk aan of minder dan 50 miljoen euro;
- het balanstotaal was gelijk aan of minder dan 25 miljoen euro.

¹³ Van een zelfstandig operationeel *energie- en CO₂-beleid* is bijvoorbeeld sprake als de projectentiteit een eigen certificaat heeft voor de CO₂-Prestatieladder.

¹⁴ Dit is gelijk aan de grens die op de publicatiedatum gehanteerd wordt voor de CSRD.

¹⁵ Voor *organisaties* zonder omzet (bijv. overheden) moet dit gelezen worden als 'inkomsten'.

4.3

EISEN AAN PROJECTEN

Veel *organisaties* voeren *projecten* uit. Dit doen zij alleen of samen met anderen. Deze *projecten* kunnen werken, diensten of leveringen omvatten. De CO₂-Prestatieladder maakt een onderscheid tussen CO₂-Prestatieladderprojecten en alle overige *projecten*. Alle *projecten* moeten altijd onderdeel zijn van het energie- en CO₂-managementsysteem van de *organisatie*, maar voor CO₂-Prestatieladderprojecten geldt dat de CO₂-Prestatieladder voor ieder *project* afzonderlijk specifieke eisen aan de gedocumenteerde informatie stelt (zie §7.3.1). Deze documentatie, aangevuld met algemene projectgegevens (zoals de naam, de opdrachtgever en locatie van het *project*), moet voorafgaand aan de *audit* via 'Mijn CO₂-Prestatieladder' gedeeld worden met de *CI* zodat hij/zij een steekproef¹⁶ kan nemen uit de CO₂-Prestatieladderprojecten, die momenteel lopen of die sinds de vorige *audit* zijn afgerond.

4.4

INZICHT IN WETTELIJKE VERPLICHTINGEN

De *organisatie* moet inzicht hebben in de voor haar toepasselijke wettelijke verplichtingen gerelateerd aan energiebesparing, duurzame energie en CO₂-reductie.

De *organisatie* moet:

- bekend zijn met de nationale en internationale wettelijke verplichtingen die gerelateerd zijn aan energiebesparing, duurzame energie en CO₂-reductie;
- bepalen hoe deze wettelijke verplichtingen van toepassing zijn op de *organisatie* en hoe zij daarmee rekening houdt.

Deze wettelijke verplichtingen zijn zowel de huidige als aangenomen (maar nog niet van kracht zijnde) lokale-, nationale- en/of internationale wetgeving die geldt voor alle aspecten van de bedrijfsvoering van de *organisatie*, inclusief activiteiten voor *projecten*, personeelsbeleid en huisvesting. Voor de aankomende wetgeving geldt dat dit alleen de wetgeving is die vastgesteld is door de bevoegde autoriteiten, maar die nog niet in werking getreden is.

4.5

ENERGIE- EN CO₂-MANAGEMENTSYSTEEM

De *organisatie* moet een energie- en CO₂-managementsysteem inrichten, implementeren, onderhouden en continu verbeteren. Daarbij horen de benodigde processen en hun interacties. Ook moet de *organisatie* continu de energie- en CO₂-prestaties verbeteren volgens de eisen van dit schema.

Opmerking: de benodigde processen kunnen van *organisatie* tot *organisatie* verschillen vanwege:

- de omvang van de *organisatie* en het type activiteiten, processen, producten en diensten;
- de complexiteit van de processen en hun interacties;
- de competentie van het personeel.

¹⁶ De methode hiervoor wordt beschreven in de certificatieregeling.

5.1

LEIDERSCHAP EN BETROKKENHEID

De directie moet leiderschap, directe verantwoordelijkheid en betrokkenheid tonen voor *continue verbetering* van de energie- en CO₂-prestaties en de doeltreffendheid van het *energie- en CO₂-managementsysteem*. De directie doet dit door:

- a. te zorgen dat het toepassingsgebied van het *energie- en CO₂-managementsysteem* wordt vastgesteld (zie §4.1);
- b. te zorgen dat het *energie- en CO₂-beleid* en de doelstellingen worden vastgesteld en te zorgen dat deze onderdeel zijn van de strategische richting van de *organisatie*;
- c. te zorgen dat de eisen van het *energie- en CO₂-managementsysteem* in de bedrijfsprocessen van de *organisatie* worden geïntegreerd;
- d. te zorgen dat het *plan van aanpak* en (indien van toepassing) het *klimaattransitieplan* worden goedgekeurd en geïmplementeerd;
- e. te zorgen dat de benodigde middelen voor het *energie- en CO₂-managementsysteem* beschikbaar zijn;
- f. het belang van doeltreffend energie- en CO₂-management en van het voldoen aan de eisen van het *energie- en CO₂-managementsysteem* te communiceren;
- g. te zorgen dat het *energie- en CO₂-managementsysteem* de beoogde resultaten behaalt;
- h. *continue verbetering* te bevorderen van de energie- en CO₂-prestaties en het CO₂-managementsysteem;
- i. een *energie- en CO₂-managementteam* op te richten;
- j. de bij §7.2 geïdentificeerde *sleutelpersonen* aan te sturen en te ondersteunen om het *energie- en CO₂-managementsysteem* doeltreffender te maken en om de CO₂-en energieprestaties te verbeteren.

5.2

ENERGIE- EN CO₂-BELEID

De directie moet een *energie- en CO₂-beleid* vaststellen dat

- a. past bij het doel van de *organisatie*;
- b. een kader biedt om doelstellingen en plannen (zoals het *klimaattransitieplan* en/of *plan van aanpak*) vast te stellen en te beoordelen;
- c. een verbintenis bevat om te zorgen dat informatie beschikbaar is en dat alle benodigde middelen om de doelstellingen te bereiken, beschikbaar zijn;
- d. een verbintenis bevat om te voldoen aan de wettelijke eisen voor energiebesparing, duurzame energie en CO₂-reductie, zoals bepaald bij §4.4;
- e. een verbintenis bevat met *continue verbetering* (zie §10.1) van de energie- en CO₂-prestaties en het *energie- en CO₂-managementsysteem*;

Het *energie- en CO₂-beleid* moet:

- worden gecommuniceerd binnen de *organisatie*;
- op een geschikte manier beschikbaar zijn voor *belanghebbenden*;
- regelmatig worden beoordeeld en waar nodig worden geactualiseerd.

6.1

ACTIES OM RISICO'S EN KANSEN OP TE PAKKEN

De planning van de *organisatie* voor de CO₂-Prestatieladder moet consistent zijn met het *energie- en CO₂-beleid* (zie §5.2) en moet leiden tot acties waardoor de energieprestaties continu verbeteren. De *organisatie* moet de risico's en kansen vaststellen die moeten worden opgepakt om:

- de zekerheid te geven dat het *energie- en CO₂-managementsysteem* zijn beoogde resulta(a)t(en) kan halen, waaronder verbetering van de energie- en CO₂-prestaties;
- ongewenste effecten te voorkomen of te verminderen;
- het *energie- en CO₂-managementsysteem* en de energie- en CO₂-prestaties continu te verbeteren.

6.2

DOELSTELLINGEN EN DE PLANNING OM ZE TE BEREIKEN

De doelstellingen van de *organisatie* moeten

- gemonitord kunnen worden;
- opgesteld zijn ten opzichte van het *basisjaar* en ten opzichte van de laatste *initiële- of hercertificatieaudit*;
- rekening houden met eisen die van toepassing zijn, zoals de wettelijke verplichtingen (zie §4.4);
- rekening houden met kansen om de energie- en CO₂-reductieprestaties te verbeteren.

Als de *organisatie* plannen opstelt om haar doelstellingen te bereiken, moet de *organisatie* vastleggen en onderhouden:

- wat er zal worden gedaan;
- welke middelen er nodig zijn;
- wie er verantwoordelijk is;
- wanneer het zal zijn voltooid;
- hoe de resultaten zullen worden geëvalueerd. Daarbij hoort/horen de methode(n) die gebruikt is/zijn om de verbetering van de energie- en CO₂-prestaties te verifiëren.

De *organisatie* moet voor het uitvoeren van **alle eisen van de CO₂-Prestatieladder tenminste een jaarlijkse *regelmatige frequentie* aanhouden**, tenzij

- een hogere *regelmatige frequentie* beter past bij de specifieke organisatieprocessen (bijvoorbeeld als er anders onvoldoende tijd is voor bijsturing);
- bij een eis expliciet (onder het kopje ‘planning’) een andere minimale frequentie voorgeschreven staat. Eisen waarvoor dit geldt zijn:

EIS	VOORGESCHREVEN MINIMALE FREQUENTIE
1.A.2/2.A.2/3.A.2 Inschatten of <i>niet-CO₂-broeikasgassen</i> materieel zijn voor de <i>scope 1-</i> en <i>scope 2-emissies</i>	Voorafgaand aan iedere <i>initiële audit</i> en driejaarlijks
2.A.2/3.A.2 Inschatten of <i>niet-CO₂-broeikasgassen</i> relevant zijn voor de <i>scope 3-emissies</i>	Voorafgaand aan iedere <i>initiële audit</i> en driejaarlijks
2.A.2/3.A.2 Uitvoeren van de kwalitatieve <i>OBE</i> -analyse (alleen als bij de vorige <i>OBE</i> -analyse is onderbouwd dat alle drie de <i>OBE</i> -typen niet relevant zijn)	Voorafgaand aan iedere <i>initiële audit</i> en driejaarlijks
2.A.5/3.A.5 Onderzoek of <i>waardeketenanalyse(s)</i> geheel vernieuwd moeten worden, inclusief de uitvoering	Voorafgaand aan iedere <i>initiële audit</i> en driejaarlijks
2.B.1/3.B.1 Herzien van het <i>klimaattransitieplan</i>	Voorafgaand aan iedere <i>initiële audit</i> en driejaarlijks
2.D.4/3.D.5 Dialoog over het <i>klimaattransitieplan</i> met een <i>organisatie</i> in de <i>waardeketen</i>	Halfjaarlijks
Gedocumenteerde informatie bij <i>CO₂-Prestatieladder-projecten</i> (zie de tabel bij §7.3.1 voor alle eisen waarin dit voorkomt)	Bij start en afronding van het <i>project</i> . Als het een meerjarig <i>project</i> is doet de <i>organisatie</i> dit ook jaarlijks.

7.1

MIDDELEN

De *organisatie* moet de middelen vaststellen en beschikbaar stellen die nodig zijn voor het inrichten, implementeren, onderhouden en continu verbeteren van de energie- en CO₂-prestaties, het *energie- en CO₂-managementsysteem* en het behalen van de doelstellingen. Deze middelen bestaan tenminste uit:

- Capaciteit en budget voor het inrichten, bijhouden en implementeren van het *energie- en CO₂-managementsysteem*;
- Capaciteit en budget voor de jaarlijkse *externe audit*;
- Capaciteit en budget voor de uitvoering van het *plan van aanpak* en het *klimaattransitieplan*, inclusief de te nemen maatregelen;
- Capaciteit en budget voor deelname aan vereiste initiatieven en samenwerkingen;
- De jaarlijkse bijdrage aan SKAO¹⁷.

7.2

SLEUTELPERSONEN EN HUN COMPETENTIE

De *organisatie* moet de *sleutelpersoon* of *sleutelpersonen* inventariseren en zorgen dat zij de benodigde competenties hebben voor hun rol en vereiste niveau van CO₂-bewustzijn zoals omschreven bij 1.C.1/2.C.1/3.C.1. De *organisatie* moet

- deze *sleutelpersonen* in alle lagen van de *organisatie* op basis van hun functie of functieprofiel identificeren;
- altijd minimaal één eigen medewerker van de *organisatie* als *sleutelpersoon* identificeren;
- voor ieder CO₂-Prestatieladderproject altijd minimaal één *sleutelpersoon* identificeren.

De *organisatie* moet voor het vaststellen van de competentie:

- a. kunnen aantonen dat de *sleutelpersonen* zijn opgeleid, getraind en de nodige vaardigheden of ervaring hebben;
- b. als van toepassing, acties ondernemen om de benodigde competentie te verwerven, en de doeltreffendheid van deze acties te evalueren.

¹⁷ Het CO₂-Prestatieladdercertificaat is pas geldig als de *organisatie* de vereiste jaarlijkse contributie afdraagt aan SKAO (zie: www.co2-prestatieladder.nl). De *CI* controleert vóór afgifte van een nieuw certificaat of de *organisatie* aan haar betalingsverplichtingen aan SKAO heeft voldaan. Afgifte van een nieuw certificaat is niet mogelijk indien de *organisatie* niet kan aantonen aan haar betalingsverplichtingen te hebben voldaan.

Het energie- en CO₂-managementsysteem van de organisatie moet gedocumenteerde informatie bevatten waarvoor geldt dat

- de organisatie vrij is om de vorm en bundeling van informatie te bepalen;
- het altijd is toegestaan om (delen van) bestaande gedocumenteerde informatie te hergebruiken bij volgende audits, voor zover de inhoud nog bruikbaar is;
- de frequentie van actualiseren of vernieuwen wordt voorgeschreven in §6.2;
- informatie die betrekking heeft op de gehele organisatie deels gepubliceerd moet worden op de organisatiepagina op de website van de CO₂-Prestatieladder¹⁸;
- informatie die betrekking heeft op CO₂-Prestatieladderprojecten deels digitaal gedeeld moet worden met de opdrachtgever¹⁹ en de CI via 'Mijn CO₂-Prestatieladder'. De organisatie doet dit bij de start en afronding van het project. Indien het een meerjarig project is doet de organisatie dit tevens jaarlijks.

Hieronder staat een overzicht van de verplichte gedocumenteerde informatie per paragraaf of eis. Ook staat er of de informatie gepubliceerd moet worden of, in het geval van CO₂-Prestatieladderprojecten, gedeeld moet worden met de opdrachtgever en de CI. Voor uitgebreide toelichting bij de inhoud van de gedocumenteerde informatie wordt verwezen naar de specifieke paragraaf of eis. Alle paragrafen en eisen waarvoor deze verplichting geldt zijn in de rest van het handboek gemarkeerd met een symbool:

**DOCUMENTATIE-
VERPLICHTING OP
ORGANISATIE-NIVEAU**

**PUBLICATIE-
VERPLICHTING OP
ORGANISATIE-NIVEAU
(OP CO₂-PRESTATIE-
LADDERWEBSITE)**

**DOCUMENTATIE-
VERPLICHTING VOOR
CO₂-PRESTATIE-
LADDERPROJECTEN**

**VERPLICHTING TOT DELEN
VAN DOCUMENTATIE VOOR
CO₂-PRESTATIELADDER-
PROJECTEN MET
OPDRACHTGEVER
EN CI VIA BESLOTEN
OMGEVING (BIJ START
EN AFRONDING EN
MINIMAAL JAARLIJKS)**

¹⁸ Een organisatie moet hiervoor inloggen op 'Mijn CO₂-Prestatieladder'. Inlogcodes en instructies worden toegestuurd bij registratie bij SKAO. Indien de organisatie op het moment van de audit nog niet over een geldig certificaat beschikt (het betreft de eerste certificering of er is sprake van een verlopen of geschorst certificaat), kan de organisatie wel documenten uploaden, maar is de organisatiepagina nog niet publiek. Publicatie gebeurt pas na afgifte van het certificaat. In die situaties volstaat het om de verplichte documenten te uploaden in 'Mijn CO₂-Prestatieladder'.

¹⁹ **Informatief: Dialoog over CO₂-reductie tijdens de uitvoering van CO₂-Prestatieladderprojecten** Het doel van het digitaal delen van deze documentatie met de opdrachtgever is het faciliteren van een zgn. 'dialoog over CO₂-reductie' tijdens de uitvoering van een CO₂-Prestatieladderproject. Door deze dialoog expliciet onderdeel te maken van de samenwerking tussen de organisatie en de opdrachtgever tijdens de uitvoering van projecten, worden de CO₂-ambitie en mogelijke kansen voor verdere reductie regelmatig besproken en kan de organisatie zich onderscheiden. De methode van de 'dialoog over CO₂-reductie' is uitgewerkt in de Handreiking Aanbesteden.

PAR/ EIS	 DOCUMENTATIE- VERPLICHTING OP ORGANISATIELEVEL	 PUBLICATIEVERPLICHTING OP ORGANISATIELEVEL (OP CO ₂ -PRESTATIELADDER- WEBSITE)	 DOCUMENTATIE- VERPLICHTING VOOR CO ₂ -PRESTATIE- LADDERPROJECTEN	 VERPLICHTING TOT DELEN VAN DOCUMENTATIE VOOR CO ₂ -PRESTATIELADDER- PROJECTEN MET OPDRACHT- GEVER EN CI VIA BESLOTEN OMGEVING (BIJ START EN AFRONDING EN MINI- MAAL JAARLIJKS)
§4.1	Documentatie van organisatorische grenzen	JA (alleen de gekozen methoden voor de bepaling van de organisatorische grenzen)		
§4.3			Algemene projectgegevens	JA
§7.2	Inventarisatie van sleutelpersonen			
§9.1.2	Datakwaliteitsmanagementplan			
§9.1.3	Emissie-inventaris voor het basisjaar			
§9.2	Interne auditverslag			
§9.3	Directie-beoordelingverslag			
§10.2	Plan van aanpak voor corrigerende maatregelen			
1.A.1 2.A.1 3.A.1	Energiebeoordeling en energiebalans	JA (alleen het finale energieverbruik)	Energiebalans van het energieverbruik op het CO ₂ -Prestatie-ladderproject	JA
1.A.2 2.A.2 3.A.2	Emissie-inventaris en voetafdruk scope 1 en scope 2	JA (alleen voetafdruk voor scope 1, markt-gebaseerde scope 2 en locatie-gebaseerde scope 2)	Kwantitatieve inschatting emissies als gevolg van het energieverbruik op het CO ₂ -Prestatie-ladderproject	JA

PAR/ EIS	 DOCUMENTATIE- VERPLICHTING OP ORGANISATIENIVEAU	 PUBLICATIEVERPLICHTING OP ORGANISATIENIVEAU (OP CO ₂ -PRESTATIELADDER- WEBSITE)	 DOCUMENTATIE- VERPLICHTING VOOR CO ₂ -PRESTATIE- LADDERPROJECTEN	 VERPLICHTING TOT DELEN VAN DOCUMENTATIE VOOR CO ₂ -PRESTATIELADDER- PROJECTEN MET OPDRACHT- GEVER EN CI VIA BESLOTEN OMGEVING (BIJ START EN AFRONDING EN MINI- MAAL JAARLIJKS)
2.A.2 3.A.2	Emissie-inventaris en voetafdruk voor scope 3	JA (alleen voetafdruk voor scope 3)	Kwantitatieve inschatting <i>upstream</i> en <i>downstream emissies</i> op het CO ₂ -Prestatieladderproject	JA
2.A.2 3.A.2	Kwalitatieve OBE analyse		Kwalitatieve inschatting OBE op het CO ₂ -Prestatieladderproject	
3.A.2	Kwantitatieve OBE analyse		Kwantitatieve inschatting OBE op het CO ₂ -Prestatieladderproject	JA (indien van toepassing)
2.A.3 3.A.3	Overzicht organisatie-activiteiten			
2.A.3 3.A.3	Kwantificering uitstoot per activiteit			
2.A.4 3.A.4	Impact en invloed-analyse			
2.A.4 3.A.4	Bepaling belangrijkste activiteiten	JA		
2.A.5 3.A.5	Waardeketenanalyses	JA (inclusief een korte samenvatting)		
3.A.5	Inventarisatie mogelijke strategieën naar nul CO ₂ -uitstoot voor belangrijkste activiteiten			
3.A.5	Inventarisatie mogelijke strategieën naar nul CO ₂ -uitstoot voor overige activiteiten			
2.B.1 3.B.1	Klimaattransitieplan, inclusief doelstellingen	JA		

PAR/ EIS	 DOCUMENTATIE- VERPLICHTING OP ORGANISATIENIVEAU	 PUBLICATIEVERPLICHTING OP ORGANISATIENIVEAU (OP CO ₂ -PRESTATIELADDER- WEBSITE)	 DOCUMENTATIE- VERPLICHTING VOOR CO ₂ -PRESTATIE- LADDERPROJECTEN	 VERPLICHTING TOT DELEN VAN DOCUMENTATIE VOOR CO ₂ -PRESTATIELADDER- PROJECTEN MET OPDRACHT- GEVER EN CI VIA BESLOTEN OMGEVING (BIJ START EN AFRONDING EN MINI- MAAL JAARLIJKS)
1.B.1 2.B.2 3.B.2	Plan van aanpak en maatregelenlijst, inclusief doelstellingen	JA	Projectplan en maatregelenlijst voor het CO ₂ -Prestatie- ladderproject	JA
1.B.2 2.B.3 3.B.3	Voortgangsverslag	JA	Evaluatie-/voortgangs- verslag voor de maatregelen op het CO ₂ - Prestatieladderproject	JA
2.C.2 3.C.2	Proces voor sleutel- personen om opmerkingen en suggeraties voor verbetering te kunnen indienen			
1.C.2 2.C.3 3.C.3	Communicatieplan		Communicatieplan voor CO ₂ -Prestatieladder- projecten	
3.C.4	Verslag van toetsing klimaattransitieplan door onafhankelijke deskundige			
1.D.1 2.D.1 3.D.1	Analyse van kennis- en samenwerkingsbehoefte		Analyse van kennis- en samenwerkings- behoefte voor CO ₂ -Prestatieladder- projecten	
1.D.2 2.D.2 3.D.2	Inventarisatie van mogelijkheid voor invulling van kennis- en samenwerkingsbehoefte			
2.D.3 3.D.3	Samenwerkings- overeenkomst of vastgelegde afspraken	JA (alleen omschrijving van de samenwerking en de voortgang)		
2.D.4 3.D.5	Verslag van consultatie klimaattransitieplan bij relevante organisatie			

8

UITVOERING

Zie deel 2 voor de eisen aan de uitvoering.

EVALUATIE VAN DE PRESTATIES

9.1

MONITOREN, METEN, ANALYSEREN EN EVALUEREN VAN ENERGIE- EN CO₂-PRESTATIES EN HET ENERGIE- EN CO₂-MANAGEMENTSYSTEEM

9.1.1

ALGEMEEN

De *organisatie* moet voor het *energie- en CO₂-managementsysteem* vaststellen:

- wat moet worden gemonitord en gemeten om voldoende inzicht te hebben, waaronder tenminste of de doelstellingen uit het *plan van aanpak* gehaald gaan worden;
- de methoden voor het monitoren, meten, analyseren en evalueren, om valide resultaten te krijgen;
- wanneer moet worden gemonitord en gemeten;
- wanneer de resultaten van het monitoren en meten moeten worden geanalyseerd en geëvalueerd.

De *organisatie* moet significante *afwijkingen* in de prestaties van het *energie- en CO₂-managementsysteem* onderzoeken en daarop reageren.

9.1.2

DATAKWALITEITSMANAGEMENTPLAN

De *organisatie* moet een datakwaliteitsmanagementplan opstellen. Daarin beschrijft zij hoe zij streeft naar *continue verbetering* van de data, als:

- die data noodzakelijk zijn voor het kunnen sturen op het effect van energie- en/of CO₂-reductiemaatregelen en
- die data betrekking hebben op materiële- of relevante emissies of op materieel *energiegebruik*.

In een datakwaliteitsmanagementplan staat hoe energie- en emissiedata zo accuraat mogelijk worden gerapporteerd. Ook staat erin hoe de *organisatie* systematisch streeft naar een verbetering, verbreding en verfijning van de data. In de GHG Protocol Corporate Standard (Hoofdstuk 7) staat een duidelijke checklist met de elementen voor een datakwaliteitsmanagementplan.

STAPPENPLAN DATAKWALITEIT GEBASEERD OP GHG PROTOCOL, H7

1. Stel een kwaliteitspersoon/-team vast.
2. Ontwikkel een datakwaliteitsmanagementplan.
3. Voer algemene data kwaliteitscontroles uit op basis van het datakwaliteitsmanagementplan.
4. Voer specifieke datakwaliteitscontroles uit.
5. Review de *energiebalans* en emissie-inventaris en bijbehorende rapportage.
6. Stel formele feedbackprocessen vast om de data verzameling, -beheer en -documentatie te verbeteren.
7. Stel rapportage-, documentatie- en archiveringsprocedures vast.

Voor *scope 1* en *scope 2* ligt de manier van berekenen grotendeels vast (zie §9.1.3). Voor *scope 3* en *OBE* zijn er meer vrijheden en zullen berekeningen deels gebaseerd worden op aannames: het is dan van belang om de manier van berekenen en de aannames goed vast te leggen in het datakwaliteitsmanagementplan.

9.1.3

HET GEBRUIK VAN CO₂-EMISSIONFACTOREN

Als een *organisatie* (onderdelen van) de CO₂-*emissie-inventaris* berekent, moet zij CO₂-emissiefactoren gebruiken. Omdat CO₂-emissiefactoren internationaal kunnen verschillen²⁰, wijst SKAO per land een lijst van nationale CO₂-emissiefactoren aan als standaardlijst. Op het moment van publicatie van dit handboek is dit voor:

- Nederland: www.co2emissiefactoren.nl
- België: www.co2emissiefactoren.be

Als SKAO voor andere landen lijsten aanwijst wordt dit vermeld op de website van de CO₂-Prestatieladder.

Voor het gebruik van emissiefactoren voor de CO₂-Prestatieladder gelden de volgende uitgangspunten:

1. De emissiefactoren op de door SKAO aangewezen nationale lijst zijn de standaardwaarden;
2. Als er voor een bepaald land géén lijst is aangewezen, moet de *organisatie* zelf een accurate lijst selecteren. Indien deze niet beschikbaar is kan de *organisatie* de lijst gebruiken die door SKAO is aangewezen voor Nederland;

²⁰ Dit kan bijvoorbeeld komen door verschillen in de elektriciteitsmix (o.a. meer of minder opgewekt met aardgas, kolen, kernenergie of hernieuwbaar), andere bijmengverhoudingen bij brandstoffen of verschillen in de oorsprong van brandstoffen (o.a. uit welk werelddeel is het afkomstig).

3. Als de aangewezen lijst (deels) geüpdatet wordt, moeten de nieuwe emissiefactoren pas gebruikt worden wanneer de *organisatie* rapporteert over de periode waarin de update plaatsvond²¹;
4. De *organisatie* mag andere (officieel erkende) factoren gebruiken in de volgende situaties.
 - i. Als dit leidt tot een meer accurate uitkomst. Dit geldt bijvoorbeeld voor emissies die sterk afhankelijk zijn van de lokale context²².
 - ii. Als er voor een bepaalde brandstof, vervoerwijze etc. geen geschikte emissiefactor staat in de nationale lijst.
5. Als er wordt afgeweken van de nationale lijst van emissiefactoren moeten de uitgangspunten die gelden voor het opstellen van deze lijst en de berekeningswijze gelijk blijven.
6. Als een *organisatie* voor één of meer factoren afwijkt van de nationale lijst moet zij de herkomst van de alternatieve factor(en) duidelijk aangeven en moet zij aannemelijk maken waarom het gebruik leidt tot een meer accurate uitkomst.

Ook om scope 3-emissies te bepalen, gelden bovenstaande uitgangspunten en moet voor energiedragers en koudemiddelen zoveel mogelijk de nationale lijst met emissiefactoren gebruikt worden. Als het om materialen gaat, wordt een *organisatie* aangeraden de CO₂-uitstootgegevens op basis van LCA-data te gebruiken die aansluiten op de context van de *organisatie*. Als de *organisatie* LCA-data gebruikt moet de LCA zijn opgesteld volgens ISO 14067²³ of EN 15804²⁴ voor bouwproducten. Ook kan de *organisatie* data gebruiken die zijn vastgesteld in een EPD- of MRPI-certificaat. Afwijkingen moeten worden onderbouwd.

9.1.4

BASISJAAR EN HERBEREKENING

Het is noodzakelijk dat de *organisatie* een *basisjaar* vaststelt om huidige met historische *energieverbruiken*, energieopwekking en CO₂-emissiegegevens te kunnen vergelijken. Bij het kiezen van een *basisjaar* is het van belang dat

- voor dat jaar betrouwbare energie- en emissiegegevens beschikbaar zijn;
- het *basisjaar* bij de *initiële audit* niet langer in het verleden ligt dan drie jaar vóór het jaar waarin de *initiële audit* plaatsvindt. NB. Een *organisatie* moet altijd beschikken over een emissie-inventaris over het afgelopen jaar (zie eis 1.A.2/2.A.2/3.A.2). Daarom betekent een keuze voor een eerder *basisjaar* dat er bij de *initiële audit* twee emissie-inventarissen moeten worden opgesteld (namelijk één voor het *basisjaar* en één voor het afgelopen jaar);
- een *organisatie* gelijktijdig verschillende basisjaren kan kiezen voor het *energieverbruik*, energieopslag, energieopwekking, *scope 1-emissies*, *Scope 2-emissies*, *scope 3-emissies* en *OBE*;
- mits onderbouwd, een *basisjaar* bij iedere *audit* opnieuw gekozen mag worden.

²¹ Een voorbeeld: de update vindt plaats in januari 2025. De nieuwe factoren worden gebruikt zodra gerapporteerd wordt over de periode januari - december 2025.

²² Een voorbeeld hierbij is de brandstofmix voor de productie van elektriciteit.

²³ Greenhouse gases — Carbon footprint of products — Requirements and guidelines for quantification

²⁴ Duurzaamheid van bouwwerken - Milieuverklaringen van producten - Basisregels voor de productgroep bouwproducten

VOLLEDIGE HERBEREKENING VAN HET BASISJAAR

Het is verplicht een nieuw *basisjaar* te kiezen als er

- significante wijzigingen zijn in de organisatorische grenzen van de *organisatie*, bijvoorbeeld als gevolg van overname of fusies;
- significante veranderingen zijn in de activiteiten van de *organisatie*. Dit zijn interne veranderingen en veranderingen in de *waardeketen(s)* waarin de *organisatie* actief is.

Als het *basisjaar* (vrijwillig of verplicht) verandert moet voor het nieuwe *basisjaar* de *energiebalans* en *emissie-inventaris* (voor *scope 1* en *scope 2* en indien van toepassing *scope 3*) volledig herberekend worden.

GEDEELTELIJKE HERBEREKENING VAN HET BASISJAAR

Als een *organisatie* niet wijzigt van *basisjaar* kan het toch noodzakelijk zijn dat een deel van de historische energie- of emissiegegevens opnieuw wordt berekend.

- Voor de *energiebalans* en/of de emissie-inventaris voor *scope 1* en *2* moet een gedeeltelijke herberekening plaatsvinden indien een energie- of CO₂-emissiefactor wijzigt als gevolg van een methodologiewijziging. Hieronder valt een andere berekeningswijze of andere informatiebron voor het bepalen van de energie- of emissiefactor. Van een methodologiewijziging is géén sprake indien de wijziging in de energie- of CO₂-emissiefactor een gevolg is van technologische vooruitgang, verandering van brandstoftype of gewijzigde marktomstandigheden.
- Voor de emissie-inventaris voor *scope 3* moet gedeeltelijke herberekening plaatsvinden indien veranderingen in methodologie of beschikbaarheid van meer accurate gegevens tot significante wijzigingen in (onderdelen van) de emissie-inventaris leiden. Indien informatie over het *basisjaar* niet in voldoende detail beschikbaar is mag de herberekening gebaseerd worden op een onderbouwde inschatting op basis van informatie over latere jaren die wel beschikbaar is (backcasting). Indien dit niet mogelijk is mag de herberekening achterwege blijven en moet dit bij de emissie-inventaris vermeld worden.

REGELS VOOR HERBEREKENING VAN TUSSENLIJGGENDE JAREN

Het kan noodzakelijk zijn om niet alleen het *basisjaar*, maar ook eventuele tussenliggende jaren geheel of gedeeltelijk te herberekenen. Dit is het geval als de energie- en/of emissiegegevens van de tussenliggende jaren relevant zijn voor de informatie die de *organisatie* moet kunnen aantonen bij de eerstvolgende *audit* (dus CO₂-voetafdrukken, CO₂-emissie-inventarissen, reductiedoelstellingen, voortgangsrapporten, communicatie-uitingen, etc.).

De *organisatie* moet een volledige of gedeeltelijke herberekening van het *basisjaar* en eventuele tussenliggende jaren duidelijk documenteren. Zie ook de regels over herberekening in ISO 14064-1, §6.4.2.

INTERNE AUDIT

De *organisatie* moet een *interne audit* uitvoeren waarmee zij onderzoekt of het *energie- en CO₂-managementsysteem* voldoet aan de eisen van het *certificeringsschema*, en dat de *organisatie* dus klaar is voor de *externe audit*, en of er binnen de *organisatie* gewerkt wordt volgens de afspraken in het *energie- en CO₂-managementsysteem* (zoals doelstellingen, procedures, communicatie, publicatie, geplande maatregelen enz.). Naast de feitelijke beoordeling wordt bij de *interne audit* ook gekeken naar mogelijkheden tot verbetering in het systeem en/of de uitvoering. In een *energie- en CO₂-managementsysteem* is de *interne audit* een belangrijke informatiebron voor de *directiebeoordeling*.

De *organisatie* moet zonder onnodig uitstel alle *corrigerende maatregelen* treffen om *afwijkingen* van de eisen en het *energie- en CO₂-managementsysteem* en hun oorzaken weg te nemen binnen een geschikt tijdschema. Daarnaast moet de *organisatie* controleren of er in Deel 2 voldoende punten zijn gehaald om haar trede te halen of te houden. Om de uitvoering van de *interne audits* te borgen is van belang het proces, planning/uitvoering en verantwoordelijkheden goed vast te leggen.

Een *organisatie* kan de *interne audit* volgens de CO₂-Prestatieladder combineren en/of integreren met *interne audits* voor andere managementsysteem-normen.

De resultaten van de *interne audit* worden vastgelegd in een *interne auditverslag*. In dit verslag zijn tenminste vermeld:

- de datum van de *audit*;
- de namen van auditor(s) en auditee(s);
- de doelstelling van de *audit*;
- de reikwijdte;
- de locaties die bezocht zijn;
- de *auditbevindingen*;
- de effectiviteit van het systeem om de CO₂- en energieprestaties te verbeteren en de (reductie)doelstellingen te halen.

In de *interne audit* moet expliciet aandacht worden besteed aan de volgende vragen:

- Vindt de *organisatie* dat er door de activiteiten (op grond waarvan de *organisatie* aan de eisen voldoet) vooruitgang zit in de *organisatie*?
- Welke onderbouwing ligt hieraan ten grondslag?
- Leveren de door de *organisatie* vastgestelde procedures en de processen binnen de *organisatie* een bijdrage aan de realisatie van de doelstellingen?
- Welke besluiten worden van de directie gevraagd over eventuele *corrigerende maatregelen*?

De interne auditor

- a. moet objectief en onpartijdig zijn. Dit betekent onder andere dat de interne auditor geen *audit* mag uitvoeren over de inhoud van zijn/haar eigen werk;
- b. moet beschikken over relevante kennis en vaardigheden;
- c. mag een externe partij zijn (bijv. een adviesbureau), zolang aan de vereisten onder a. en b. wordt voldaan.

DIRECTIEBEOORDELING

De directie moet het *energie- en CO₂-managementsysteem* van de *organisatie* beoordelen om de continue geschiktheid, toereikendheid, doeltreffendheid van de *organisatie* te bewerkstelligen.

De input voor de *directiebeoordeling* bevat tenminste:

- a. de punten uit §5.1 over leiderschap;
- b. de status van acties uit voorgaande *directiebeoordelingen*, *interne audits* en *externe audits*;
- c. wijzigingen in externe en interne ontwikkelingen die relevant zijn voor het *energie- en CO₂-managementsysteem*;
- d. Informatie over de prestaties en doeltreffendheid van het *energie- en CO₂-managementsysteem*, inclusief:
 - i. het energiebeleid en de reductiemaatregelen;
 - ii. de energieprestaties, emissies en de *energiebeoordeling* (eis 1.A.1/2.A.1/3.A.1);
 - iii. de voortgang op de reductiedoelstellingen en mate waarin deze zijn behaald;
 - iv. de intern en externe communicatie en initiatieven;
 - v. de punten van zorg van de onafhankelijke deskundige (eis 3.C.4);
 - vi. de *auditresultaten*: *interne audit* en *externe audit*;
 - vii. *afwijkingen* en *corrigerende maatregelen*;
- e. de doeltreffendheid van ondernomen acties om reductiekansen op te pakken;
- f. kansen voor verbetering.

De output van de *directiebeoordeling* bevat tenminste beslissingen en acties met betrekking tot:

- a. kansen voor verbetering;
- b. de noodzaak om het *energie- en CO₂-managementsysteem*, reductiedoelstellingen, reductiemaatregelen en (deelnames aan) samenwerkingen te wijzigen;
- c. conclusies over de waarschijnlijkheid van het halen van eerder intern/extern gepubliceerde reductiedoelstellingen;
- d. doeltreffendheid van het *energie- en CO₂-managementsysteem*, inclusief een expliciete uitspraak over in hoeverre de CO₂-Prestatieladder functioneert zoals deze bedoeld is. Deze uitspraak is gebaseerd op de resultaten van de *interne audit*;
- e. behoefte aan middelen.

De *organisatie* moet gedocumenteerde informatie bijhouden als bewijs van de resultaten van de *directiebeoordeling*. Een *organisatie* kan de *directiebeoordeling* volgens de CO₂-Prestatieladder combineren en/of integreren met de *directiebeoordeling* voor andere managementsysteem-normen.

EXTERNE AUDIT

De *organisatie* moet jaarlijks een *audit* laten uitvoeren. De eisen die gelden bij de *initiële audit*, *jaarlijkse audit*, *hercertificatieaudit* en de *speciale audit* en de scores die benodigd zijn voor het slagen voor een bepaalde trede van de CO₂-Prestatieladder staan in de certificatieregeling.

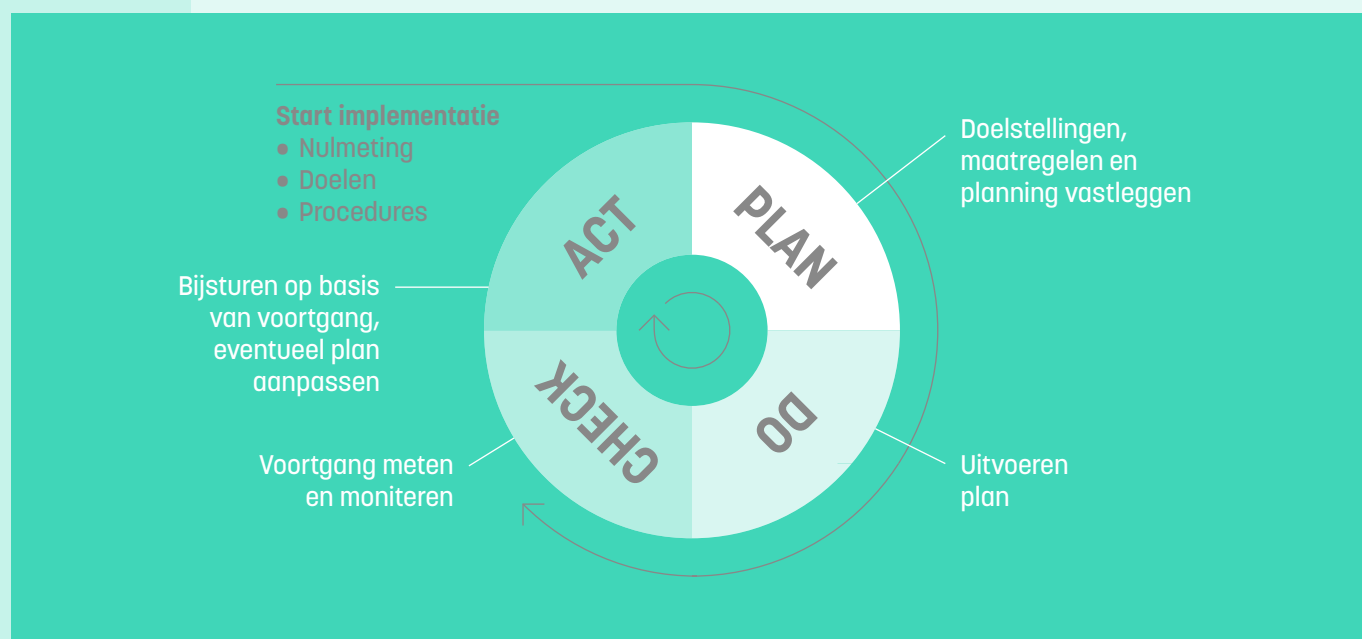
Tijdens iedere *audit* is de *organisatie* zelf verantwoordelijk voor de woordvoering richting de auditor. Indien een externe partij (bijv. een adviesbureau) tijdens de *audit* aanwezig is moet diens rol beperkt blijven tot de passieve rol van souffleur.

10 VERBETERING

10.1

CONTINUE VERBETERING

De laddersystematiek is gebaseerd op de principes van een *managementsysteem* en heeft *continue verbetering* als doel. Dit betekent dat er in de *organisatie* continue, herhalende processen aanwezig moeten zijn die gericht zijn op de verbetering van zowel de energie- en CO₂-prestatie als op de verbetering van het managementsysteem. Deze systematiek is ook te zien als “Plan-Do-Check-Act” (PDCA). PDCA kan kort als volgt worden beschreven:

Figuur 6 Plan-Do-Check-Act cyclus

10.2

AFWIJKINGEN EN CORRIGERENDE MAATREGELEN

Als er een *afwijking* wordt geïdentificeerd, moet de *organisatie*:

- Op de *afwijking* reageren, en als van toepassing:
 - Maatregelen treffen om de *afwijking* te beheersen en te corrigeren;
 - De consequenties aanpakken;
- De noodzaak evalueren om maatregelen te treffen om de oorza(a)k(en) van de *afwijking* weg te nemen, zodat de *afwijking* zich niet herhaalt of zich niet elders voordoet, door
 - De *afwijking* te beoordelen;
 - De oorzaken van de *afwijking* vast te stellen;
 - Vast te stellen of zich gelijksoortige *afwijkingen* voordoen of zouden kunnen voordoen;
- De benodigde maatregelen implementeren;
- De doeltreffendheid van de getroffen *corrigerende maatregelen* beoordelen;
- Zo nodig, wijzigingen aanbrengen in het *energie- en CO₂-managementsysteem*.

Corrigerende maatregelen moeten passend zijn voor de effecten van de opgetreden *afwijkingen*. De *organisatie* moet gedocumenteerde informatie bijhouden van:

- De aard van de *afwijkingen* en de vervolgens genomen maatregelen;
- De resultaten van de *corrigerende maatregelen*.

Voor belangrijke *afwijkingen* die tijdens een *externe audit* worden geconstateerd moet de *organisatie* binnen 3 maanden *corrigerende maatregelen* treffen. Voor minder belangrijke *afwijkingen* moet de *organisatie* voorafgaand aan de volgende *audit* een plan voor *corrigerende maatregelen* opstellen en implementeren.

The background is a solid teal color. Overlaid on this are several large, semi-transparent, rounded shapes that create a layered effect. One of these shapes, located in the upper left, has a fine texture of small white dots, resembling water droplets on a surface. The text 'DEEL 2' is centered in the upper half of the page.

DEEL 2

OVERZICHT EISEN TREDE 1

INVALSHOEK A INZICHT	INVALSHOEK B REDUCTIE	INVALSHOEK C COMMUNICATIE	INVALSHOEK D SAMENWERKING
Eis 1.A.1 De organisatie heeft kwantitatief inzicht in het eigen energieverbruik	Eis 1.B.1 De organisatie heeft voorbereidende acties, maatregelen en doelstelling(en) voor de korte termijn en heeft deze vastgelegd in een plan van aanpak	Eis 1.C.1 De organisatie zorgt dat de sleutelpersonen aantoonbaar op de hoogte zijn van hun rol in het energie- en CO ₂ -beleid van de organisatie	Eis 1.D.1 De organisatie analyseert haar eigen kennis- en samenwerkingsbehoefte die gerelateerd is aan het plan van aanpak van 1.B.1
Eis 1.A.2 De organisatie heeft kwantitatief inzicht in haar scope 1- en scope 2-emissies	Eis 1.B.2 De organisatie slaagt erin de doelstellingen en/of de voorbereidende acties en maatregelen uit het plan van aanpak van 1.B.1 te realiseren	Eis 1.C.2 De organisatie communiceert intern én aan haar belangrijkste externe doelgroepen over haar plan van aanpak van 1.B.1, inclusief de voortgang	Eis 1.D.2 De organisatie inventariseert de mogelijkheden hoe zij invulling kan geven aan de kennis- en samenwerkingsbehoefte van 1.D.1

EIS 1.A.1

1.A.1

DE ORGANISATIE HEEFT KWANTITATIEF INZICHT IN HET EIGEN ENERGIEVERBRUIK

CRITERIUM 1.A.1-1

1.A.1-1

ENERGIEBALANS EN ENERGIEBEOORDELING

Om te voldoen aan dit criterium heeft de *organisatie* drie zaken nodig: De *organisatie* beschikt over een *energiebalans* van het eigen *energieverbruik*, een *energiebeoordeling* volgens §6.3 uit ISO 50001, en een analyse van de (potentiële) rol van de *organisatie* bij *flexibiliteit in het energiesysteem*.

Voor de *energiebalans* gelden de volgende drie voorwaarden:

- Deze wordt gekwantificeerd met metingen en/of plausibele inschattingen;
- De kwantificering omvat minimaal 90% van het *finale energieverbruik* van de *organisatie*. Hele kleine *energieverbruiken* en -productie hoeven niet meegenomen te worden, onderbouwd op basis van *materialiteit*;
- Voor de berekening wordt gebruikgemaakt van accurate conversiefactoren, op basis van finale energie, van brandstoffen en energiedragers²⁵.

Voor de *energiebeoordeling* volgens §6.3 uit ISO 50001 gelden de volgende vier voorwaarden:

- Dit is een analyse van *energie-efficiëntie*, *energiegebruik* en *energieverbruik* op basis van informatie. Daardoor identificeert de *organisatie* significant *energieverbruik* en kansen voor verbetering van de energieprestaties.
- Dit is een analyse op hoofdlijnen van de huidige en historische *energieverbruiken* en -productie. Daarbij wordt vergeleken met het *basisjaar* en met ontwikkelingen vanaf dat moment;
- Dit is een gedetailleerde analyse van de *energiebalans* voor het identificeren van de faciliteiten, systemen, processen of apparatuur die een significante invloed hebben op de *energieverbruiken* en -productie;
- Deze is bedoeld om prioriteiten te identificeren en vast te leggen en kansen voor verbetering van de energieprestatie te documenteren op basis van de verbruiken en/of de potentie tot het verbeteren van de energieprestaties.

Zie voor meer informatie en voorbeelden voor de *energiebeoordeling* ook de (informatieve) Bijlage A.6.3 uit ISO 50001.

²⁵ Hiervoor kan bijv. de energie-inhoud van brandstoffen op www.co2emissiefactoren.nl gebruikt worden.

Voor de analyse van de (potentiële) rol van de *organisatie* bij *flexibiliteit in het energiesysteem* gelden de volgende twee voorwaarden:

- a. Deze beschrijft of (vestigingen van) de *organisatie* zich bevindt/bevinden in (een) regio('s) met een verhoogde kans op congestie op het lokale elektriciteitsnet;
- b. Deze beschrijft de maatregelen die de *organisatie*, alleen of samen met anderen, kan nemen die bijdragen aan *flexibiliteit in het energiesysteem* inclusief
 - i. tijdelijke verlaging of verhoging van de eigen elektriciteitsafname van het net;
 - ii. tijdelijke verlaging of verhoging van de eigen elektriciteitsproductie die aan het net geleverd wordt;
 - iii. tijdelijke opslag van zelf geproduceerde of van het net afgenomen elektriciteit;
 - iv. het afnemen van hernieuwbare elektriciteit die aantoonbaar (bijvoorbeeld middels tijdsgebonden certificaten²⁶) geproduceerd is op het moment dat de *organisatie* deze gebruikt.

GEDOCUMENTEERDE INFORMATIE BIJ CO₂-PRESTATIELADDERPROJECTEN

Van ieder CO₂-Prestatieladderproject moet de *organisatie* een *energiebalans* opstellen van het *energieverbruik op een project* en moet zij inzichtelijk maken welke bijdrage het *project* heeft aan de *energiebalans* op organisatieniveau. Dit geldt ook als het CO₂-Prestatieladderproject wordt uitgevoerd in een *combinatie* (zie §4.1.3 in deel 1 voor de wijze van consolideren). De *organisatie* doet dit bij de start en afronding van het *project*. Indien het een meerjarig *project* is doet de *organisatie* dit tevens jaarlijks.

Voor elk CO₂-Prestatieladderproject moet de *organisatie* kansen voor verbetering van de energieprestatie identificeren, prioriteiten vastleggen en kansen documenteren op basis van de verbruiken en/of de potentie tot het verbeteren van de energieprestaties.

EIS 1.A.2

1.A.2

DE ORGANISATIE HEEFT KWANTITATIEF INZICHT IN HAAR SCOPE 1- EN SCOPE 2-EMISSIONS

CRITERIUM

1.A.2-1

EMISSIE-INVENTARIS SCOPE 1 EN 2

De *organisatie* moet een, middels een rapport, uitgewerkte CO₂-*emissie-inventaris* opstellen voor haar *scope 1*- en *scope 2-emissions*, volgens ISO 14064-1 (aangevuld met elementen uit de GHG Protocol Corporate Standard). Dit rapport bevat ook een CO₂-*voetafdruk* van de *organisatie*. Aan het rapport en de inventaris worden de volgende eisen gesteld:

²⁶ Dit zijn certificaten die niet op jaarbasis (zoals bij GvO's) maar op bijvoorbeeld kwartierbasis een match maken tussen duurzame energieproductie en -verbruik.

- a. Betrouwbaarheid en actualiteit:
 - i. de emissie-inventaris is gebaseerd op de werkelijke energieverbruikcijfers van een heel jaar;
 - ii. de CO₂-emissiefactoren en eventuele herberekening zijn toegepast conform § 9.1.3 uit deel 1 en zijn voorzien van bronvermelding;
 - iii. de gebruikte data zijn herleidbaar tot aan de bronnen (bijvoorbeeld brandstoffacturen, elektriciteitsrekeningen of verbruiksgegevens);
 - iv. de onderbouwing is correct van de verschillen in CO₂-emissiefactoren, methoden en gerapporteerde emissies met de vorige emissie-inventaris;
 - v. De emissie-inventaris is actueel; dit is het geval tot maximaal 15 kalendermaanden na afloop van het jaar waarover de emissies worden gerapporteerd.

- b. Compleetheid:
 - i. de *organisatie* moet een onderbouwde inschatting maken of emissies van *niet-CO₂-broeikasgassen*²⁷ materieel zijn. Als dit het geval is moeten de materiële *niet-CO₂-broeikasgassen* afzonderlijk vermeld en gekwantificeerd worden per broeikasgas in kg of ton CO₂-equivalenten
 - ii. de emissie-inventaris voldoet aan alle eisen uit §9.3.1 punt a t/m t van ISO 14064-1 zoals overgenomen in normatieve Bijlage A, waarbij het de scope-indeling uit het GHG Protocol hanteert;
 - iii. de emissie-inventaris bevat alle (groepen van) faciliteiten, systemen, processen of apparatuur uit de *energiebalans* van eis 1.A.1 en is wat betreft de *materiële scope 1- en Scope 2-emissies* compleet;
 - iv. de emissie-inventaris vermeldt voor *scope 1* en *scope 2* afzonderlijk de CO₂-voetafdruk;
 - v. de *organisatie* mag emissies van zakelijk reisverkeer (*scope 3 - categorie 6*) opnemen in haar *scope 1* en *2* emissie-inventaris, zolang zij dit gescheiden rapporteert²⁸;
 - vi. de emissie-inventaris dekt alle organisatieonderdelen en -activiteiten van de *organisatie* voor zover die vallen binnen de organisatorische grenzen, inclusief de *projecten* van de *organisatie*.
 - vii. voor brandstoffen en energiedragers is het toegestaan om
 - * de *Well-to-Wheel (WtW)* emissies te rapporteren in *scope 1* en *scope 2*, óf
 - * de *Tank-to-Wheel emissies (TtW)* te rapporteren in *scope 1* en *scope 2* en de *Well-to-Tank emissies (WtT)* in *scope 3* (onder categorie 3). Als de *organisatie* hiervoor kiest wordt dit duidelijk vermeld;
 - viii. Als de *organisatie* aantoonbaar *groen gas* afneemt, mag het voor de afgenomen hoeveelheid een emissiefactor voor *groen gas* hanteren. Dit is aantoonbaar als er voor dezelfde hoeveelheid, door de *organisatie* of haar energieleverancier, *Groen Gas* GvO's worden afgeboekt in het register van de *uitgevende instelling* in het land waarin het *groen gas* gebruikt wordt.

²⁷ T/m handboek 3.1 was de rapportage over materiële *niet-CO₂-broeikasgassen* optioneel, vanaf handboek 4.0 is dit verplicht.

²⁸ T/m handboek 3.1 was rapportage over emissies van zakelijk reisverkeer bij de *scope 1* en *2* emissie-inventaris verplicht. In Handboek 4.0 is deze verplichting gekoppeld aan rapportage over *scope 3* en daarom verplicht vanaf trede 2. Op trede 1 is rapportage niet verplicht, maar wordt dit wel aangeraden. Zeker voor *organisaties* waar deze emissies materieel zijn ten opzichte van *scope 1* en *2*.

- ix. de *Scope 2-emissies* van elektriciteitsverbruik rapporteert de *organisatie* dual (zie normatieve Bijlage A voor meer informatie). Dit betekent dat de *organisatie* de uitstoot van het elektriciteitsverbruik met twee methoden berekent:
- * **Methode 1: locatie-gebaseerde methode:** de *organisatie* hanteert één accurate emissiefactor²⁹ die de gemiddelde uitstoot van de elektriciteitsproductie op het lokale-, sub-nationale of nationale elektriciteitsnet weergeeft;
 - * **Methode 2: markt-gebaseerde methode:** de *organisatie* hanteert per stroombron een aparte accurate emissiefactor. Hierbij maakt de *organisatie* een verdeling tussen van het net afgenomen *grijze- en/of groene stroom*:
 - **Grijze stroom:** De *organisatie* moet zoveel mogelijk een onderscheid maken per grijzestroombron³⁰ (bijv. kolen-, gas- of kernenergie) en een leveranciersspecifieke emissiefactor hanteren. Als de *organisatie* niet kan achterhalen wat de exacte oorsprong is van (een deel van) haar *grijze stroom*, als er geen leveranciersspecifieke emissiefactor beschikbaar is of als zij *grijze stroom* uit het buitenland afneemt moet zij (voor dat deel) één accurate gemiddelde emissiefactor voor alle grijzestroombronnen op het lokale-, sub-nationale of nationale elektriciteitsnet hanteren.
 - **Groene stroom:** De *organisatie* moet aantonen dat sprake is van *groene stroom* dat voldoet aan de volgende voorwaarden³¹:
 - * De elektriciteit is aantoonbaar duurzaam. Dit betekent dat
 - deze opgewekt is met hernieuwbare bronnen, zoals windenergie, zonne-energie, geothermische energie, omgevingsenergie, getijdenenergie, golfslagenergie en andere energie uit de oceanen, waterkracht, en energie uit biomassa, stortgas, gas van rioolwaterzuiveringsinstallaties, en biogas;
 - elektriciteit uit biomassa, stortgas, gas van rioolwaterzuiveringsinstallaties en biogas gecertificeerd is voor een door de EU goedgekeurd schema³² of daaraan gelijkwaardig;
 - de *organisatie*, of haar energieleverancier, GvO's afboekt in het register van de *uitgevende instelling* in het land waarin de *groene stroom* gebruikt wordt. Dit kan aangetoond worden middels afboekoverzichten of met een stroometiket (of een equivalent) in combinatie met een contract of factuur van de leverancier waaruit blijkt hoeveel van dit product is afgenomen in dat kalenderjaar;
 - * De elektriciteit is additioneel. Dit betekent dat deze afkomstig is uit
 - het land waarin de elektriciteit gebruikt wordt óf
 - een ander land en de *organisatie* kan de additionaliteit van de door haar afgenomen elektriciteit in voldoende mate onderbouwen op basis van
 - * het belang van haar (financiële) bijdrage voor de realisatie of het voortbestaan van het duurzame energieproject, én

²⁹ In Nederland en België is dit de emissiefactor 'stroom onbekend' op www.co2emissiefactoren.nl en www.co2emissiefactoren.be.

³⁰ In Nederland kan hiervoor het stroometiket gebruikt worden.

³¹ Deze voorwaarden zijn voor elektriciteitsverbruik in Nederland in lijn met Milieukeur Groene Elektriciteit van SMK. Een *groene stroom*product met een geldig SMK-keurmerk voldoet in Nederland daarmee automatisch aan de voorwaarden.

³² Op de publicatiedatum van dit handboek zijn dat 2BSvs, Better Biomass, Bonsucro EU, ISCC EU, KZR INiG, REDcert, Red Tractor, RSB EU RED, RTRS EU RED, SQC, TASCC, UFAS, SURE, SBP en AACS.

- * de aanwezigheid van een fysieke verbinding (interconnectie) voor het elektriciteitstransport tussen het gebruiksland en het productieland én
- * het lidmaatschap van de *uitgevende instelling* in het productieland van de Association of Issuing Bodies (AiB).

PLANNING

De onderbouwde inschatting of *niet-CO₂-broeikasgasemissies* tot de *materiële scope 1-* en *scope 2-emissies* behoren (punt 1) moet minimaal voorafgaand aan iedere *initiële audit* en driejaarlijks gemaakt worden.

GEDOCUMENTEERDE INFORMATIE BIJ CO₂-PRESTATIELADDERPROJECTEN

De *organisatie* beschikt voor ieder CO₂-Prestatieladderproject over een kwantitatieve inschatting van de *emissies als gevolg van energieverbruik op het project*. Voor deze inschatting geldt dat de projectemissies afgeleid mogen worden van een LCA-berekening³³ als de opdrachtgever van het *project* deze vraagt. Als de *organisatie* gebruik wil maken van een LCA moet deze opgesteld zijn volgens ISO14067³⁴ of EN15804³⁵ en moet deze tenminste de LCA-fases A4 en A5 omvatten. Hierbij kan er een LCA zijn van het hele *project* of van een deel van het *project*. Er is een LCA van het hele *project* als de *organisatie* aannemelijk kan maken dat de LCA tenminste 80% van de *emissies als gevolg van energieverbruik op het project* betreft. In alle andere gevallen is er een LCA van een deel van het *project* en kan de *organisatie* deze alleen gebruiken voor de onderbouwing van dit betreffende deel van de CO₂-berekening.

De *organisatie* doet dit bij de start en afronding van het *project*. Indien het een meerjarig *project* is doet de *organisatie* dit tevens jaarlijks.

³³ Een voorbeeld hierbij is een berekening van een Milieu Kosten Indicator (MKI)

³⁴ Greenhouse gases — Carbon footprint of products — Requirements and guidelines for quantification

³⁵ Duurzaamheid van bouwwerken - Milieuverklaringen van producten - Basisregels voor de productgroep bouwproducten

EIS 1.B.1
1.B.1
DE ORGANISATIE HEEFT VOORBEREIDENDE ACTIES, MAATREGELEN EN DOELSTELLING(EN) VOOR DE KORTE TERMIJN EN HEEFT DEZE VASTGELEGD IN EEN PLAN VAN AANPAK
CRITERIUM 1.B.1-1
1.B.1-1

CO₂-DOELSTELLING VOOR DE KORTE TERMIJN

De organisatie moet een *plan van aanpak* opstellen met daarin één CO₂-reductiedoelstelling voor de *korte termijn* die:

- geformuleerd is als absolute doelstelling (kg of ton CO₂) of als relatieve doelstelling (CO₂-intensiteitswaarde) ten opzichte van het *basisjaar* én ten opzichte van de laatst opgestelde *kortetermijndoelstelling*;
- zo onderverdeeld is in aparte subdoelstellingen per scope of activiteit dat de doelstelling te monitoren is;
- ambitueus is gezien de eigen situatie van de *organisatie* en die ambitueus is in vergelijking tot de CO₂-reductiedoelstelling van relevante *organisaties* in haar *sector* en in relatie tot wettelijke verplichtingen die van toepassing zijn. De *organisatie* onderbouwt welke (groepen van) *organisaties* zij in haar *sector* als relevant beschouwt;
- de Trias Energetica³⁶ als vertrekpunt heeft, waarbij geldt dat CO₂-reductie die tegelijkertijd leidt tot finale energiebesparing de voorkeur moet hebben boven CO₂-reductie waarbij geen of minder finale energie bespaard wordt.

CRITERIUM 1.B.1-2
1.B.1-2

ENERGIEBESPARINGS- EN DUURZAME ENERGIEDOELSTELLING VOOR DE KORTE TERMIJN

De organisatie moet in haar *plan van aanpak* kwantitatieve doelstellingen voor de besparing van het *energieverbruik* van 1.A.1 en voor het zelf opwekken, opslaan en gebruiken van duurzame energie opnemen voor de *korte termijn* die:

- opgesteld zijn ten opzichte van het *basisjaar* en ten opzichte van de laatste initiële- of *hercertificatieaudit*;
- geformuleerd zijn als absolute doelstelling (in MJ/kWh of als percentage) of relatieve doelstelling (*energieverbruik-intensiteitswaarde*);

³⁶ Hiermee wordt verwezen naar de voorkeursvolgorde voor het stellen van doelstellingen en het nemen van maatregelen uitgaande van 1. het minimaliseren van *energiegebruik* 2. gebruik van duurzame energie en 3. het efficiënt gebruiken van fossiele brandstoffen.

- c. ambitieus zijn gezien de eigen situatie van de *organisatie* en die ambitieus zijn in vergelijking tot de energiebesparingsdoelstelling van relevante *organisaties* in haar sector en in relatie tot wettelijke verplichtingen³⁷ die van toepassing zijn. De *organisatie* onderbouwt welke (groepen van) *organisaties* zij in haar sector als relevant beschouwt;
- d. de Trias Energetica als vertrekpunt hebben, waarbij geldt dat CO₂-reductie die tegelijkertijd leidt tot finale energiebesparing de voorkeur moet hebben boven CO₂-reductie waarbij geen of minder finale energie bespaard wordt.

CRITERIUM 1.B.1-3

1.B.1-3

PLAN VAN AANPAK VOOR DE KORTE TERMIJN

Het *plan van aanpak* is een concreet plan voor de *korte termijn* met daarin alle voorgenomen voorbereidende acties en maatregelen om de doelstellingen te halen. Deze voorbereidende acties en maatregelen moeten

- concreet en duidelijk geformuleerd zijn;
- voorzien zijn van een planning, waarbij geldt dat het eerder nemen van voorbereidende acties en maatregelen ambitieuzer is;
- voorzien zijn van verwachtingen voor hun bijdrage aan CO₂-reductie, energiebesparing, inzet van duurzame energie en/of *flexibiliteit in het energiesysteem*;
- voorzien zijn van wie verantwoordelijk is voor de uitvoering (afdeling/functie/persoon);

Het is toegestaan dat het *plan van aanpak* een langere termijn bestrijkt dan uitsluitend de *korte termijn*.

In aanvulling op het *plan van aanpak* geeft de *organisatie* aan hoe haar (voor)genomen voorbereidende acties en maatregelen en CO₂-intensiteitswaarde zich verhouden tot relevante *organisaties* in haar sector. Hiervoor vult de *organisatie* in 'Mijn CO₂-Prestatieladder' de *maatregellijst* en haar CO₂-intensiteitswaarde in. De uitdraai van de door haar ingevulde *maatregellijst* neemt de *organisatie* op in haar *plan van aanpak*. Vervolgens analyseert en onderbouwt de *organisatie*

- hoe haar maatregelen en CO₂-intensiteitswaarde zich verhouden tot het aantal maatregelen, het soort maatregelen (bijv. vooral gerelateerd aan 'bouwplaats' of 'personenmobiliteit') en de categorie van de maatregelen (zijn het vooral A, B of C maatregelen) van relevante *organisaties* in haar sector;
- hoe haar CO₂-intensiteitswaarde zich verhoudt tot die van relevante *organisaties* in haar sector;
- of zij zichzelf op basis van haar (voor)genomen maatregelen en CO₂-intensiteitswaarde beschouwt als koploper, middenmoter of achterblijver.

De *organisatie* moet aangeven welke (type) *organisaties* zij beschouwt als relevante *organisaties* in haar sector (bijvoorbeeld op basis van land, sector of organisatiegrootte).

Het invullen van de *maatregellijst* is normatief. Als de *organisatie* maatregelen (voor)neemt die nog niet op de *maatregellijst* staan moet de *organisatie* deze toevoegen.

³⁷ Als van toepassing geldt hier nadrukkelijk de energiebesparingsdoelstelling uit de Energy Efficiency Directive (EED)

GEDOCUMENTEERDE INFORMATIE BIJ CO₂-PRESTATIELADDERPROJECTEN

Voor ieder CO₂-Prestatieladderproject beschikt de *organisatie* over een *projectplan* met daarin voorbereidende acties en maatregelen. Het *projectplan* wordt volgens planning uitgevoerd.

De *organisatie* doet dit bij de start en afronding van het *project*. Indien het een meerjarig *project* is doet de *organisatie* dit tevens jaarlijks.

De maatregelen in het *projectplan* zijn duidelijk afgeleid van de kwantitatieve doelstelling op organisatieniveau. De *organisatie* geeft aan

- welke maatregelen zij uit haar *plan van aanpak* opneemt in het *projectplan*;
- welke maatregelen zij uit haar *plan van aanpak*, en die geschikt zijn voor toepassing op *projecten*, **niet** opneemt in haar *projectplan*. De *organisatie* kan onderbouwen waarom het deze maatregelen niet toepast;
- welke aanvullende maatregelen zij opneemt in het *projectplan* die niet uit haar *plan van aanpak* komen.

Als er nog geen maatregelen in het *projectplan* zijn gedefinieerd moet de *organisatie* vastleggen wanneer de maatregelen zullen worden benoemd die de *organisatie* in het *project* gaat toepassen.

Het is expliciet niet vereist om voor afzonderlijke *projecten* een aparte doelstelling op projectniveau te formuleren.

EIS 1.B.2

1.B.2

DE ORGANISATIE SLAAGT ERIN DE DOELSTELLINGEN EN/ OF DE VOORBEREIDENDE ACTIES EN MAATREGELEN UIT HET PLAN VAN AANPAK VAN 1.B.1 TE REALISEREN

CRITERIUM 1.B.2-1

1.B.2-1

REALISATIE- EN/OF RESULTAATSVERPLICHTING

De *organisatie* moet voor de CO₂-doelstelling voor de *korte termijn* (1.B.1-1) en voor de energiebesparings- en duurzame energiedoelstellingen voor de *korte termijn* (1.B.1-2) aantonen dat de doelstellingen en/of de voorbereidende acties en maatregelen uit het *plan van aanpak* van 1.B.1-3 van het afgelopen jaar zijn gerealiseerd. Deze voortgang neemt zij op in een voortgangsverslag.

PLANNING

Als de realisatietermijn van de kortetermijndoelstellingen nog niet verstreken is, moet de *organisatie* op basis van aantoonbaar behaald resultaat onderbouwen dat het op een realistisch pad zit naar het halen van de doelstellingen en/of de voorbereidende acties en maatregelen uit het *plan van aanpak*.

GEDOCUMENTEERDE INFORMATIE BIJ CO₂-PRESTATIELADDERPROJECTEN

Bij afronding van het *project* zijn de maatregelen uit het *projectplan* uitgevoerd en geëvalueerd, waarbij zij op doeltreffendheid zijn beoordeeld (i.v.m. mogelijke toepassing in andere *projecten*). Als het een meerjarig *project* betreft wordt daarnaast tenminste jaarlijks de voortgang van de maatregelen vastgelegd. De resultaten legt de *organisatie* vast in een voortgangs- of evaluatieverslag.

EIS 1.C.1

1.C.1

DE ORGANISATIE ZORGT DAT DE SLEUTELPERSONEN AANTOONBAAR OP DE HOOGTE ZIJN VAN HUN ROL IN HET ENERGIE- EN CO₂-BELEID VAN DE ORGANISATIE

CRITERIUM 1.C.1-1

1.C.1-1

SLEUTELPERSONEN OP DE HOOGTE

De *sleutelpersonen* zijn geïdentificeerd in §7.2. Zij moeten aantoonbaar op de hoogte zijn van hun rol. Dit is zo als deze persoon weet en kan uitleggen waarom en hoe hij/zij (mede) verantwoordelijk is voor het CO₂- en energiebeleid van de *organisatie*.

Sleutelpersonen moeten

- geïnformeerd zijn over hun specifieke rol en hun specifieke invloed, of kan wat deze kunnen zijn, op het CO₂- en energiebeleid, op het *energieverbruik* en de CO₂-uitstoot van de *organisatie* en op het gebruik, opslaan of opwekken van duurzame energie;
- weten wat van hen verwacht wordt passend bij het niveau van CO₂-bewustzijn, waarbij de volgende niveaus onderscheiden worden (het hogere niveau omvat ook het lagere niveau):
 - i. Begrip hebben voor: bekend zijn met het *energie- en CO₂-beleid* van de *organisatie* en begrip hebben voor de belangrijke energie- en CO₂-aspecten in hun werkzaamheden;
 - ii. Ondersteunen: actief aandragen van ideeën en informatie voor maatregelen, monitoring en beleid;
 - iii. Betrokken voelen: meewerken aan het ontwikkelen en realiseren van onderdelen van beleid, het *energie- en CO₂-managementsysteem*, besparingsmaatregelen, monitoring, communicatie en/of verslaglegging;
 - iv. Verantwoordelijk voelen: verantwoordelijk voelen voor het ontwikkelen en realiseren van onderdelen van beleid, het *energie- en CO₂-managementsysteem*, besparingsmaatregelen, monitoring, communicatie en/of verslaglegging.
- weten wat de gevolgen zijn van het niet voldoen aan de eisen van het *energie- en CO₂-managementsysteem*.

EIS 1.C.2

1.C.2

DE ORGANISATIE COMMUNICEERT INTERN ÉN AAN HAAR BELANGRIJKSTE EXTERNE DOELGROEPEN OVER HAAR PLAN VAN AANPAK VAN 1.B.1, INCLUSIEF DE VOORTGANG.

CRITERIUM 1.C.2-1

1.C.2-1

COMMUNICATIEPLAN

De *organisatie* heeft een communicatieplan opgesteld en voert dit plan volgens planning uit. Doel is om verantwoording af te leggen en om samenwerkingskansen te creëren. De eisen aan het communicatieplan zijn:

DOELGROEPEN

- Het bevat een beschrijving van de interne doelgroepen van de communicatie, waaronder tenminste de *sleutelpersonen* die geïdentificeerd zijn in §7.2;
- Het bevat een beschrijving van de belangrijkste externe doelgroepen van de communicatie.

DOELSTELLINGEN

- Het bevat de communicatiedoelstellingen (in termen van bekendheid met de boodschap);

BOODSCHAP EN MIDDELEN

- Het bevat de boodschap (per doelgroep), die gerelateerd moet zijn aan het *plan van aanpak* van 1.B.1, inclusief de voortgang.
- Het bevat een overzicht van communicatiemiddelen die op de doelgroep en doelstellingen zijn afgestemd, waaronder tenminste de eigen website;
- Het bevat een overzicht van de informatie die de *organisatie* op de eigen website publiceert. Voor deze informatie geldt dat
 - * deze minimaal een beschrijving bevat van het *energie- en CO₂-beleid* en de voortgang van de *organisatie* (eventueel onderbouwd met de integrale publicatie van haar *plan van aanpak*);
 - * de informatie die relevant is voor de CO₂-Prestatieladder duidelijk vindbaar en zichtbaar moet zijn voor bezoekers van de website;
 - * de gepubliceerde informatie vormvrij is. De *organisatie* bepaalt dus zelf hoe het communiceert;
 - * de gepubliceerde informatie niet tegenstrijdig mag zijn met haar overige gedocumenteerde informatie, inclusief de communicatie-uitingen op de publieke organisatiepagina op de website van de CO₂-Prestatieladder;
 - * deze een digitale link naar de organisatiepagina op de website van de CO₂-Prestatieladder moet bevatten;
 - * deze het actuele certificaat van de *organisatie* moet bevatten.

VERANTWOORDELIJKE EN PLANNING

- Het bevat de verantwoordelijken en uitvoerders van de communicatie;
- Het bevat de planning, waaronder de frequentie van communicatieactiviteiten, met jaarlijks als minimum voor iedere activiteit. Voor *CO₂-Prestatieladderprojecten* geldt

daarnaast dat de communicatieactiviteiten bij de start en afronding van het *project* moeten plaatsvinden.

COMMUNICATIE OP CO₂-PRESTATIELADDERPROJECTEN

- Het bevat een beschrijving van de interne doelgroepen van de communicatie binnen de CO₂-Prestatieladderprojecten van de *organisatie*, waaronder tenminste één *sleutelpersoon* voor het CO₂-Prestatieladderproject die geïdentificeerd is in §7.2;
- Het bevat een beschrijving van de externe doelgroepen van de communicatie in het kader van de CO₂-Prestatieladderprojecten van de *organisatie*, waaronder tenminste de opdrachtgever van het *project*;
- Het bevat de aanpak voor de communicatie op CO₂-Prestatieladderprojecten, minimaal bestaand uit regelmatig intern projectoverleg en overleg met projectpartners (waaronder onderaannemers) en de opdrachtgever van het *project*.
- Tijdens zowel het interne als externe overleg moet aandacht zijn voor
 - * de keuze voor- en de voortgang van de implementatie van maatregelen;
 - * de voortgang en trends met betrekking tot het *energieverbruik op het project*;
 - * de voortgang en trends met betrekking tot *emissies als gevolg van energieverbruik op het project*.

EIS 1.D.1

1.D.1

DE ORGANISATIE ANALYSEERT HAAR EIGEN KENNIS- EN SAMENWERKINGSBEHOEFTE DIE GERELATEERD IS AAN HET PLAN VAN AANPAK VAN 1.B.1

CRITERIUM 1.D.1-1

1.D.1-1

INVENTARISATIE KENNIS-/SAMENWERKINGSBEHOEFTE

De *organisatie* analyseert de kennis- en samenwerkingsbehoefte in relatie tot de in het *plan van aanpak* (eis 1.B.1) opgenomen (potentiële) maatregelen die kunnen bijdragen aan:

- versnelde of verdergaande implementatie van maatregelen;
- versnelde realisatie van de doelstellingen;
- realisatie van ambitieuzere doelstellingen in een volgend *plan van aanpak*.

In de analyse van de kennis- en samenwerkingsbehoefte moet de *organisatie* onderscheid maken tussen energiebesparing, het opwekken, opslaan of gebruiken van duurzame energie en CO₂-reductie.

GEDOCUMENTEERDE INFORMATIE BIJ CO₂-PRESTATIELADDERPROJECTEN

De *organisatie* analyseert voor ieder CO₂-Prestatieladderproject wat de kennis- en samenwerkingsbehoefte is in relatie tot de in het *projectplan* opgenomen (potentiële) maatregelen.

De *organisatie* doet dit bij de start en afronding van het *project*. Indien het een meerjarig *project* is doet de *organisatie* dit tevens jaarlijks.

EIS 1.D.2

1.D.2

DE ORGANISATIE INVENTARISEERT DE MOGELIJKHEDEN HOE ZIJ INVULLING KAN GEVEN AAN DE KENNIS- EN SAMENWERKINGSBEHOEFTE VAN 1.D.1

CRITERIUM 1.D.2-1

1.D.2-1

KENNISVERANTWOORDELIJKE SLEUTELPERSOON

De *organisatie* wijst één of meerdere *sleutelpersonen* aan die verantwoordelijk zijn voor het ophalen en bijhouden van kennis die buiten de *organisatie* al beschikbaar is en mogelijk voorziet in de kennisbehoefte van 1.D.1.

INVENTARISATIE SAMENWERKINGSVERBANDEN

De *organisatie* inventariseert bestaande relevante *samenwerkingsverbanden* die aansluiten bij de kennis- en samenwerkingsbehoefte van 1.D.1. De *samenwerkingsverbanden* moeten een relatie hebben met de *sector-* en/of *waardeketen* en/of de *CO₂-Prestatieladderprojecten* van de *organisatie* en/of moeten een rol spelen bij lokale³⁸ energie- en CO₂-reductie. De *organisatie* weet van de relevante samenwerkingen wat het doel is, welke partijen erbij betrokken zijn en welke toegevoegde waarde de samenwerking voor de *organisatie* kan hebben.

38 Met 'lokaal' wordt bedoeld: in de directe omgeving van de *organisatie*, zoals op het industrieterrein of in de wijk van de *organisatie*.

BIJLAGE

A

BIJLAGE A (NORMATIEF)

RELEVANTE CONCEPTEN UIT EXTERNE NORMEN

Deze bijlage bevat een samenvatting van de belangrijkste concepten die gebruikt worden in de CO₂-Prestatieladder en die afkomstig zijn uit externe normen. Wijken de omschrijvingen in deze bijlage af van de omschrijvingen in de genoemde normen, dan zijn de normen leidend.

CONSOLIDATIEBENADERINGEN

(Bron: GHG Protocol Corporate Standard, hoofdstuk 4)

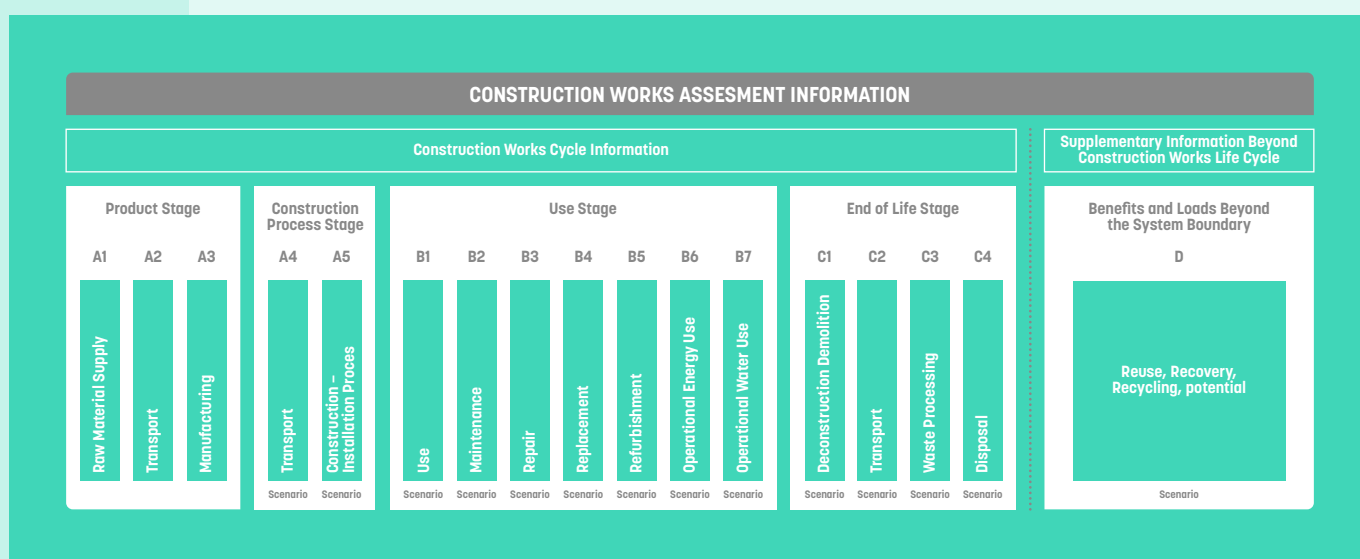
Er zijn drie consolidatiebenaderingen:

1. **Equity share:** de *organisatie* rapporteert over de emissies van het deel van de entiteiten waarvan zij juridisch eigenaar is. Het percentage in de uitstoot is gelijk aan het percentage eigenaarschap (0 tot 100%).
2. **Operational control:** de *organisatie* rapporteert over de uitstoot (altijd 100%) van een entiteit als de *organisatie* de autoriteit heeft om beleid te introduceren en te implementeren.
3. **Financial control:** de *organisatie* rapporteert over de uitstoot (altijd 100%) van een entiteit als de *organisatie* het grootste financiële belang heeft uitgedrukt in de financiële risico's en opbrengsten van de entiteit.

LCA-FASES VOOR BOUWWERKEN

(Bron: EN 15804)

Voor bouwwerken worden de volgende LCA-fases onderscheiden:

RAPPORTAGEVEREISTEN EMISSIE-INVENTARIS

(Bron: ISO 14064-1, §9.3.1)

De volgende onderwerpen moeten onderdeel zijn van de rapportage van een emissie-inventaris:

- a. Beschrijving van de rapporterende *organisatie*;
- b. Persoon of entiteit die verantwoordelijk is voor de rapportage;
- c. Periode waarover gerapporteerd wordt;
- d. Documentatie van de organisatorische grenzen;
- e. Documentatie van de rapportagegrenzen, inclusief de criteria waarmee de *organisatie* haar significante emissies bepaalt;
- f. Directe broeikasgasemissies, apart gekwantificeerd voor CO₂, CH₄, N₂O, NF₃, SF₆ en overige relevante groepen van *broeikasgassen* (HFC's, PFC's, etc.) in tonnen CO₂-equivalenten;
- g. Beschrijving van hoe de *organisatie* biogene CO₂-emissies en biogene verwijderingen behandelt in de emissie-inventaris en een kwantificering van de relevante CO₂ emissies en biogene verwijderingen in tonnen CO₂-equivalenten;
- h. Als gekwantificeerd: de directe broeikasgasverwijderingen in tonnen CO₂-equivalenten;
- i. Verklaring dat de *organisatie* significante broeikasgasbronnen of CO₂-sinks uit de kwantificering uitsluit;
- j. Indirecte broeikasgasemissies, apart gekwantificeerd per categorie in tonnen CO₂-equivalenten;
- k. Gekozen historische *basisjaar* en de emissie-inventaris uit het *basisjaar*;
- l. Verklaring van iedere verandering in het *basisjaar* of in andere historische broeikasgasdata of -categorisering en een verklaring van iedere herberekening in het *basisjaar* of in iedere andere historische emissie-inventaris, en documentatie van iedere beperking in de vergelijkbaarheid als gevolg deze herberekening;
- m. Verwijzing naar, of documentatie van, de gekozen manieren van kwantificeren inclusief de redenen voor deze keuze;
- n. Verklaring van iedere verandering in de voorheen gekozen manieren van kwantificeren;
- o. Verwijzing naar, of documentatie van, gekozen broeikasgasemissiefactoren of -verwijderingsfactoren;
- p. Beschrijving van de impact van onzekerheden op de accuraatheid van de broeikasgasemissies- en verwijderingendata per categorie;
- q. Beschrijving van de onzekerheidsanalyse en de resultaten;
- r. Verklaring dat de emissie-inventaris is opgesteld volgens de ISO 14064-1;
- s. Verklaring of de emissie-inventaris, het rapport of de verklaring is geverifieerd, inclusief het type verificatie en het behaalde niveau van zekerheid;
- t. Gehanteerde GWP-waarden in de berekening, inclusief hun bronnen. Als de GWP-waarden niet uit het laatste IPCC-rapport komen, moet de *organisatie* de emissiefactoren of een verwijzing naar de gebruikte database opnemen, inclusief hun bron.

SCOPE 1, SCOPE 2 EN SCOPE 3

(Bron: GHG Protocol Corporate Standard en ISO 14064-1)

SCOPE 1-EMISSIONS ('DIRECTE BROEIKASGASEMISSIONS')

Scope 1-emissions, of *directe emissions* (term gebruikt in ISO 14064-1), zijn CO₂-emissions, inclusief *niet-CO₂-broeikasgassen*, uit bronnen die de *organisatie* in eigendom heeft of beheert, zoals emissies door verbranding van fossiele brandstoffen in eigen boilers, ovens of in eigen voertuigen.

ISO 14064-1 (Annex B) onderscheidt de volgende optionele subcategorieën voor *directe emissions*:

- *Directe emissions* uit verbranding in stationaire installaties, zoals in branders, gasturbines of boilers;
- *Directe emissions* uit verbranding in mobiele installaties, zoals in voertuigen, vaartuigen en vliegtuigen;
- Directe procesemissions, zoals bij cementproductie;
- *Directe emissions* door (opzettelijke of onopzettelijke) lekverliezen, zoals bij koudemiddelen uit koelinstallaties, spui van CH₄ of N₂O bij rioolwaterzuiveringsinstallaties of lekkage bij LNG-installaties;
- *Directe emissions* uit landgebruik, verandering van landgebruik en bosbouw.

SCOPE 2-EMISSIONS ('INDIRECTE EMISSIONS UIT INGEVOERDE ENERGIE')

Scope 2-emissions, zijn emissies die ontstaan door de opwekking van elektriciteit, warmte, koude en stoom die de *organisatie* heeft gekocht en verbruikt. *Scope 2-emissions* vinden fysiek plaats op de locatie waar de elektriciteit, warmte, koude, stoom en perslucht wordt opgewekt.

ISO 14064-1 onderscheidt de volgende optionele subcategorieën voor *indirecte emissions* uit ingevoerde energie:

- *Indirecte emissions* uit gekochte elektriciteit;
- *Indirecte emissions* uit gekochte energie die geleverd wordt via een fysiek netwerk, inclusief warmte, koude, stoom en perslucht, exclusief elektriciteit.

De *organisatie* moet over de uitstoot van elektriciteitsverbruik (als onderdeel van scope 2) dual rapporteren: locatie-gebaseerd (*location-based*) én markt-gebaseerd (*market-based*). Meer informatie hierover staat in de GHG Protocol Scope 2 Guidance en ISO 14064-1 (Annex E).

De *locatie-gebaseerde* uitstoot wordt berekend door de gekochte elektriciteit van de *organisatie* te vermenigvuldigen met één accurate emissiefactor die de gemiddelde uitstoot van het lokale-, sub-nationale of nationale elektriciteitsnet weergeeft.

De *markt-gebaseerde* uitstoot wordt als volgt berekend: vermenigvuldig de gekochte elektriciteit met emissiefactoren die het meest accuraat de CO₂-uitstoot van de productiebron weergeven. De productiebron is bijvoorbeeld een gascentrale of windpark van de elektriciteitsleverancier met wie de *organisatie* een contractuele overeenkomst heeft. Het is toegestaan deze uitstoot eventueel te verrekenen met GvO's.

Een *organisatie* mag de uitstoot van elektriciteit die het zelf produceert en levert aan het elektriciteitsnet niet verrekenen met de uitstoot van elektriciteit die het op een ander moment van het net afneemt. Het is wel toegestaan om de *vermeden emissies* van aan het elektriciteitsnet geleverde elektriciteit apart te registreren onder *vermeden emissies*.

SCOPE 3-EMISSIONS ('OVERIGE INDIRECTE EMISSIONS')

Scope 3-emissions zijn emissies die ontstaan als gevolg van de activiteiten van de *organisatie* maar die voortkomen uit bronnen die geen eigendom van de *organisatie* zijn en ook niet beheerd worden door de *organisatie*.

De GHG Protocol Scope 3 Standard (Hoofdstuk 5) onderscheidt 15 categorieën scope 3-emissions tijdens de productiefase van een product of dienst (scope 3 upstream) en tijdens de gebruiks- en afdankingsfase van een product of dienst (scope 3 downstream). Deze worden hieronder kort toegelicht:

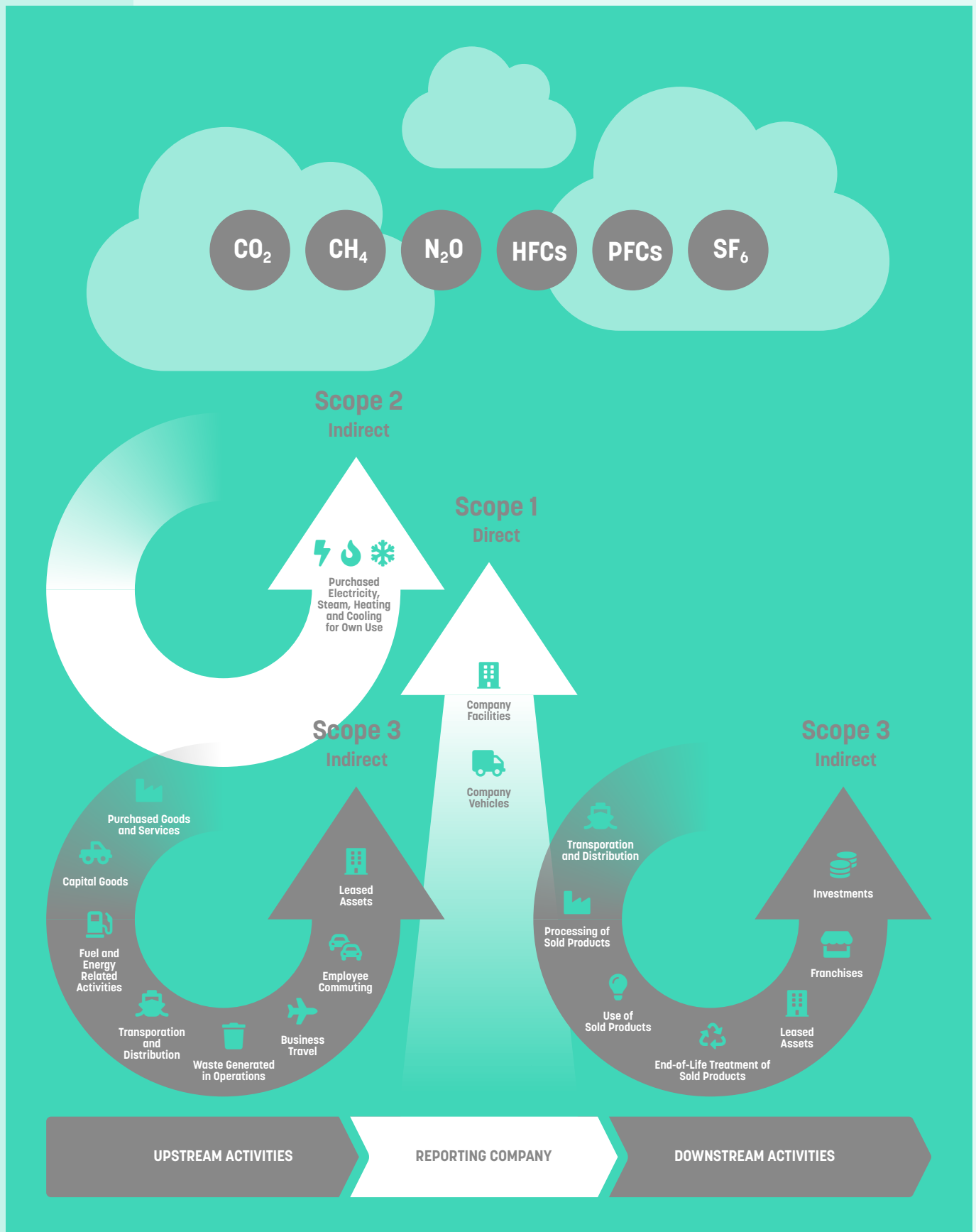
SCOPE 3 UPSTREAM	
1 Gekochte goederen en diensten ³⁹	Winning, productie en transport van door de <i>organisatie</i> in het rapportagejaar gekochte of verkregen goederen en diensten, die buiten categorieën 2 – 8 vallen van deze lijst.
2 Kapitaalgoederen	Winning, productie en transport van door de <i>organisatie</i> in het rapportagejaar gekochte of verkregen kapitaalgoederen.
3 Brandstof- en energieactiviteiten (niet opgenomen in scope 1 of scope 2)	Winning, productie en transport van door de <i>organisatie</i> in het rapportagejaar gekochte of verkregen brandstof of energie, die vallen buiten scope 1 of 2.
4 Upstreamvervoer en -distributie	Transport en distributie in het rapportagejaar van door de <i>organisatie</i> gekochte producten tussen de directe <i>leveranciers</i> en de faciliteiten van de <i>organisatie</i> (in voertuigen die niet in eigendom zijn van of beheerd worden door de <i>organisatie</i>). Transport- en distributiediensten die in het rapportagejaar gekocht worden door de <i>organisatie</i> , inclusief inkomende- en uitgaande logistiek (bijvoorbeeld van verkochte producten) en transport en distributie tussen de eigen faciliteiten van de <i>organisatie</i> (in voertuigen en faciliteiten die niet in eigendom zijn van of beheerd worden door de <i>organisatie</i>).
5 Afval geproduceerd bij activiteiten	Verwijdering en verwerking van afval dat in het rapportagejaar tijdens de activiteiten van de <i>organisatie</i> ontstaat (in faciliteiten die niet in eigendom zijn van of beheerd worden door de <i>organisatie</i>).

³⁹ Een mogelijke subcategorie (Bron: CSRD) hierbij 'cloudcomputing- en datacentrendiensten'

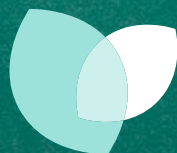
6 Zakelijk reisverkeer	Personenvervoer voor werkgerelateerde activiteiten in het rapportagejaar.
7 Woon-werkverkeer werknemers	Vervoer van werknemers tussen hun huis en werklocatie in het rapportagejaar (in voertuigen die niet in eigendom zijn van of beheerd worden door de <i>organisatie</i>).
8 Upstream geleasede activa	Exploitatie van activa die geleased worden door de <i>organisatie</i> (huurder) in het rapportagejaar, die vallen buiten <i>scope 1</i> of <i>2</i> .

SCOPE 3 DOWNSTREAM

9 Downstreamvervoer en -distributie	Transport en distributie in het rapportagejaar, van door de <i>organisatie</i> verkochte producten, tussen de faciliteiten van de <i>organisatie</i> en die van de eindgebruiker (indien niet betaald door de <i>organisatie</i>), inclusief detailhandel en opslag (in voertuigen en faciliteiten die niet in eigendom zijn van of beheerd worden door de <i>organisatie</i>).
10 Verwerking verkochte producten	Verwerking van tussenproducten door downstreambedrijven (bijv. fabrikanten) die de <i>organisatie</i> in het rapportagejaar heeft verkocht.
11 Gebruik verkochte producten en diensten	Eindgebruik van goederen en diensten die de <i>organisatie</i> in het rapportagejaar heeft verkocht.
12 End-of-life verwerking verkochte producten	Verwijdering en -verwerking van producten die de <i>organisatie</i> in het rapportagejaar heeft verkocht bij het einde van hun leven.
13 Downstream geleasede activa	Exploitatie van activa die eigendom zijn van de <i>organisatie</i> (verhuurder) en in het rapportagejaar verhuurd worden aan andere entiteiten, die vallen buiten <i>scope 1</i> of <i>2</i> .
14 Franchises	Exploitatie van franchises in het rapportagejaar die vallen buiten <i>scope 1</i> of <i>2</i> .
15 Investerings	Exploitatie van investeringen (inclusief aandelen- en schuldenbeleggingen en projectfinanciering), die vallen buiten <i>scope 1</i> of <i>2</i> .

Het scopediagram van de GHG Protocol Scope 3 Standard

CO₂-PRESTATIELADDER